

Konečne aj Oravská knižnica získa nové priestory

O potrebe väčších stavebných úprav Oravskej knižnice sa hovorilo už pred niekoľkými desaťročiami. Snahy o vytvorenie prostredia zodpovedajúceho potrebám tejto inštitúcie, predovšetkým jej používateľov, však narážali na nezáujem tých, ktorí mali v rukách rozhodovacie právomoci.

Nanajvýš sa spracovali štúdie a následne aj projekty, no k realizácii nedochádzalo väčšinou s odôvodnením, že niet na tento účel finančných prostriedkov, i keď ani projekčné práce nestáli malé peniaze (boli to miliónové čiastky).

Tak plynuli roky.

Koncom 80-tych a začiatkom 90-tych rokov bol spracovaný projekt na pomerne veľkorysé riešenie priestorov knižnice. Porevolučné obdobie však malo iné priority, ako stavať knižnicu.

Aj ďalší projekt spracovaný v rokoch 1997-1999 bol odsúdený na ukrytie v archíve, hoci stál stovky tisíc korún. V roku 1999 už bolo vydané aj stavebné povolenie a súhlas na asanáciu objektu z 19. storočia, ktorý bol už v tom čase v nevyhovujúcom stave.

Striedali sa zriaďovatelia knižnice - Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Krajský úrad v Žiline a od roku 2002 Žilinský samosprávny kraj.

Až posledne menovaný sa aj k tejto záležitosti staval zodpovedne.

Jeho zásluhou sa v roku 2004 uskutočnili stavebné úpravy na hlavnej budove knižnice. Boli vymenené okná, podlahy a v podkroví vznikla zasadačka s tromi kancelárskymi miestami. Miesto tu našla aj plynová kotolňa.

Prelom nastal v roku 2009, keď bol podaný projekt na prístavbu a rekonštrukciu Oravskej knižnice do Regionálneho operačného programu s názvom Rozšírenie služieb a odstránenie nevyhovujúcich podmienok pre uchovanie a sprístupnenie knižného fondu v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne.

Schválením projektu sa podarilo získať nevyhnutné finančné prostriedky, čím sa konečne otvorila cesta k rozsiahlejšej prístavbe Oravskej knižnice Antona Habovštiaka.

Výstavbou trojpodlažnej budovy s výťahom sa vytvoria podmienky pre poskytovanie kvalitnejších služieb všetkým užívateľom knižnice.

Peter Huba

riaditeľ

Oravskej knižnice Antona Habovštiaka
v Dolnom Kubíne

Priateľ knižnice 2/2010

Od roku 2009 vydáva:

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Adresa: S. Nováka 1763/2

026 80 Dolný Kubín

Vychádza: dvakrát ročne
Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Peter Huba
Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom:
EV 2938/09
ISSN 1337-9534

Z obsahu:

Konečne aj Oravská knižnica získa nové priestory 1

Sága rodu Veselovských z Námestova 2

Vybrali sme 6

Obojstranne prospešná spolupráca 12

Čítame s Osmijankom 14

Noc v knižnici 16

Literárne kluby Slovenska sa stretli v Dolnom Kubíne v Oravskej knižnici 17

Rozhovor 19

Bez komentára 20

Kalendárium 22

Hnev dolnokubínskeho richtára (povešť) 31

Literárny klub Fontána pri Oravskej knižnici Antona Habovštiaka 34

Vyznanie 36

Farebné a čiernobiele fotografie: *archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, Oravského múzea P. O. Hviezdoslava, Literárneho oddelenia, sekcie Bibliotéka Čaplovičiána, Petra Hubu*

Stát' ako jedľ'a alebo sa skloniť ako tráva pred vetrom?

SÁGA RODU VESELOVSKÝCH Z NÁMESTOVA

Národ, ktorý sa sám neopustí,
nebude opustený (Martin Hamuljak)

V roku 1657 hlavný župan Oravskej župy Štefan Tököly videl, že Roman Námestovský a nebohý Matej Oščanda nespĺnili podmienky dané lokačnou zmluvou z roku 1629 na založenie a rozvoj dediny Veselé. Udelil preto tamjšie šoltýstvo i s Oščandovou čiastkou Jurajovi Námestovskému, ináč Veselovskému. On a jeho potomkovia získali na základe šoltýskej listiny celé šoltýstvo v novej osade Veselé, patriacej k hradu Orava. K nemu prináležali aj želiari, mlyn a pľa.

Jurajovi Veselovskému sa darilo. K šoltýstvu pripojil veľké výrobniská (pôdu získanú kľčovaním lesa) a postavil tri mlyny. (Andrej Kavuljak, Historický miestopis Oravy. SAV Bratislava 1955)

Z tohto rodu pochádzal Ignác Veselovský (1778-1845), známy námestovský farbiar plátna. Dielňa mu prosperovala, preto sa mohol uchádzať o Annu Hamuljakovú (narodila sa v Jasenici, dnes Oravská Jasenica), sestru Martina Hamuljaka. Oženil sa s ňou roku 1804. Jej otec narodený v Námestove roku 1750 bol inšpektorom na Oravskom zámku, matka pochádzala z bernolákovského rodu, o ktorom vieme, že to bola zámožná plátennícka rodina.

Veselovskí boli Martinovi Hamuljakovi (1789-1859) najbližšia rodina. Tri roky pred smrťou býval u nich, zahrnutý opaterou a lekárskou starostlivosťou synovca. Na tomto mieste spomenieme, že ho dejiny slovenskej literatúry hodnotia ako horlivého pracovníka za slovenskú vec, organizátora, vydavateľa a človeka so vzácnym charakterom. Vlastným nákladom vydal básne Jána Hollého, bol zberateľom slovenských piesní, pomáhal pri vydaní Šafárikových Dejín slovenskej reči a literatúry. Svoju takmer trojtisícovú zbierku kníh daroval bansko-bystrickému gymnáziu, odkiaľ sa po vzniku Matice slovenskej väčšina kníh dostala do jej fondu. Veselovskí spravovali Hamuljakov majetok.

Kto si za mladí prečíta knižku Zlaty Dvončovej Agnesa a Tizian (Mladé letá 1972) o rodine Veselovských, zistí, že sa v nej vyskytujú rodičia, Terézia, Žoša – Žofia, Janko a Martin, slávny brat, študent. Janko je najstarší, pomáha otcovi vo farbiarni a mangli, robí medzi čel'ad'ou národnú osvetu. Vyučený v otcovom remesle iste preberie po ňom dielňu. Obe uvedené dievčatá, hrdinky románu, práve skončili tri roky kláštornej dievčenskej školy v Trnave. Ktovie? Lebo v Literárnom oddelení Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne medzi spomienkami na Janka Matúšku sa môžeme dozvedieť, že to on si vzal Žofku za ženu roku 1851. Najmladšia z detí – domácimi možno najviac maznávaná, vzdelaná, sebavedomá. Píše sa o nej ako o osobe vysoko vzdelanej. Absolvovala rodinnú školu pre dievčatá v Bialsku. V manželstve nebola šťastná. Načo jej bola rodinná škola, keď v dome chýbali deti. Ona, vychovaná v blahobyte, sa musela uskromňovať pri mužovom nízkom plate.

Anna v románe chýba. My z toho istého prameňa vieme, že sa vydala za apatiekára, trstenského lekárnik. Najmä ona a Terezka zbierali pre ujčeka Hamuljaka piesne. Janko Matúška počas trstenského pobytu často švagra doma navštevoval. Inde nechodieval.

Ktovie, či Terezka vyzerala naozaj tak, ako ju opísala spisovateľka: biela pleť, ohnivé vlasy, pehy. V každom prípade by sme mali vedieť, že Terézia Angelika Veselovská sa ako 18-ročná vydala za mikulášskeho rectora a organistu Jána Bellu. Narodil sa im syn Ján Levoslav Bella (Poludničan), hudobný skladateľ, pedagóg, organista (1843-1936). Pani rectorka zomrela mladá, 33 ročná (1824-1857).

Martin Veselovský (1832) študoval na gymnáziu v Budíne. O jeho výchovu sa staral ujček Hamuljak. Potom v Trnave vyštudoval teológiu, vysvätili ho roku 1855. Uverejňoval príležitostné básne v novinách Cyril a Metod, Sokol, Pešťbudínske vedomosti. Jeho meno je medzi zakladajúcimi členmi Matice slovenskej, podporoval gymnázium v Kláštore pod Znievom. Roku 1861 chcel kandidovať do snemu za stupavský obvod. Obvinili ho z popudzovania proti Maďarom, hoci bol len horlivý národovec ako jeho ujček. Prekladali ho z miesta na miesto: Galanta, Pukanec, Šišov. Tam aj zomrel roku 1870.

V románe niet ani Karola Veselovského. Narodil sa v Námestove 2. 11. 1818. Medicínu vyštudoval v Pešti,

skončil roku 1844. Stal sa lekárom Oravského panstva. Sestra Žofia často bývala u brata, zdá sa, že im pomáhala viesť domácnosť, keď mala za sebou rodinnú školu. Janko Matúška v tie časy bol vychovávateľom detí v rodine prefekta Cirulu. Z augusta, novembra a decembra 1845 sú jeho básne, v ktorých máme jej meno: Žofička, Žofinka zlatušká, no aj rozpaky: Lásky neznáš? Bodaj si nenadále prekvapená, aspoň o nej snila. Potom Žofka z ničoho nič od brata utiekla domov do Námestova.

V ďalších dvoch rokoch podobných básní niet. Počas revolúcie bol Janko Matúška doma v Kubíne ako jeden z hlavných organizátorov na dolnej Orave.

Keď na úteku pred zatknutím a zastrelením takmer zamrzol a nadobudol silný zápal pľúc, nebolo mu do ženia. Po čiastočnom uzdravení ho prijal Karol Veselovský do svojho domu ako vychovávateľa. Bol tam len krátko, kým mu jeho chlebobarcovia prefekt Cirula a doktor Veselovský vybavili miesto štátneho úradníka v Trstenej, na tom najnižšom poste. Ako prenasledovaného pansláva – hoci vzdelaného teológa – by ho nik neprijal do zamestnania bez ich intervencie.

30-ročný Matúška sa oženil so Žofiou Veselovskou a Karol sa mu stal švagrom.

Roky 1846-1847 sú poznačené Matúškovým výrokom: Burcuj taký ľud, čo sa sýti sečkou, veď ho k národnosti, keď bojuje o holé prežitie. Roky hroznej biedy, neúrody. Ich následky bolo vidno v nasledujúcich rokoch.

Lekár Veselovský robil asi praktické kroky, aby sa jeho pacientom uľahčilo, lebo literatúra ho označuje za popredného národovca: Bibliografia prírodných, lekárskech a technických vied na Slovensku do roku 1850. Martin 1976. Čaplovičova knižnica.

Štúrovci ho roku 1847 v novinách spomínajú ako vrúcneho priateľa svojej národnosti. Preslávil sa štatistikou, podľa ktorej Maďari o sto rokov vyhynú.

Ján Smetana v Dejínach oravského ľudu... (v rukopise), Literárne oddelenie Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne píše: *K oravským národovcom patrili: básnik Janko Matúška, farári Jur Matúška v Istebnom, Samuel Novák, do istej miery Jur Lenčo v Leštínach, ktorý sa neskôr pridal k Maďarom a najmä Ondrej Brózik z Veličnej. Tiež niektorí katolícki farári: Karol Rukovánsky z Kubína, Imrich Broško z Námestova a MUDr. Veselovský z Podzámku.*

Mladý lekár Karol Veselovský je rozhl'adený, jazykovo vybavený, ovláda niekoľko cudzích rečí. Odbornú problematiku mohol publikovať v nemčine a maďarčine. Zaujala jeho doktorská dizertačná práca o encefalitíde: *Disertatio inauguralis medica de encephalitiide*, Buda, t. Univ. 1884. Publikoval viac prác z medicíny.

Od roku 1850 popri svojom povolání sa venuje meteorológii, robí prvé pozorovania a zaznamenáva ich. Andrej Kavuljak v knihe *Oravský komposesorát (1930)* o tom píše:

„Pozorovania počasias na Orave sa uskutočňujú od roku 1850. Lekár komposesorátu MUDr. Karol Veselovský založil privátnu meteorologickú stanicu vo výške asi 500 m nad hladinou mora, sám robil a zaznamenával pozorovania 25 rokov až do roku 1875. Potom vedenie stanice prevzal štát. Od tých čias je v Podzámku meteorologická stanica I. radu a na celej Orave 17 štátnych zrážkomerových staníc založených čiastočne pred I. sv. vojnou a aj po nej.“

Kavuljak z prác Veselovského použil údaje platné dodnes, že *„najvýdatnejšie dažde padajú v júni, júli a auguste, takže vlastne sucho na Orave nebýva. Pomerne suché roky sa počítajú k úrodným. Najviac prší v Roháčoch, okolo Babej hory a Choča. Najmenej vetrov je v jeseni, potom v zime. Najviac na jar. O Podzámku: Teplota v Or. Podzámku pod vplyvom uzavretej polohy dosahuje v lete až 30 stupňov, niekedy i viac, normálne však 20 stupňov.“*

Výsledky pozorovaní vydal v nemčine a maďarčine. Kráľovské ministerstvo mu v roku 1874 vyslovilo uznanie a poďakovanie.

Ján Čaplovič v *Portrétoch dejateľov Oravy (1990)* nás informuje, že v maďarčine publikovaná práca o klimatických pomeroch v Or. Podzámku a okolí z rokov 1850 až 1884 vyšla v roku 1891. Vyplyvalo by z toho, že K. Veselovský svoju záľubu neopustil ani po 20 rokoch. Tento údaj preberá aj *Literárno-kultúrny cestopis Oravy 2002* (autori Ján Dudáš – Jozef Janek, vydal P. Huba).

Predtým spomínaná Bibliografia má pri hesle K. Veselovský tento text: *„V Oravskom Podzámku viedol meteorologickú stanicu, ktorú zriadil meteorologický ústav vo Viedni. Meteorologický materiál získaný pozorovaniami v rokoch 1850-1864 komplexne zhodnotil v práci, ktorá vyšla vo Viedni roku 1865. Stručný výťah z nej*

vyšiel v *Lichardovom obzore*. "To isté sa dozviete zo slovenského biografického slovníka (MS 1994 VI. zv. T-Ž. Ide o prvú meteorologickú stanicu v Uhorsku.

Potešil ma p. Jurčovič z Hydrometeorologického ústavu SAV v jednej z februárových predpovedí počasia, keď televíznym divákom povedal, že prvá meteorologická stanica na území USA vznikla roku 1872. U nás 1850.

Porevolučné roky sa niesli v duchu pomsty, účastníci meruôsmych rokov boli potrestaní, prenasledovaní, prepúšťaní z úradov, ak sa neprispôbili.

Po ujšekovej smrti musel K. Veselovský dokázať svoju lojalitu uhorskému štátu, inakšie by si neudržal svoje postavenie.

Z materiálov Literárneho oddelenia Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne sa dozvedáme, že „neskôr sa priklonil k maďarskej, uhorskej národnosti.“

Svoje lekárske a meteorologické práce publikoval v maďarčine a nemčine. Inú možnosť vlastne ani nemal. Precestoval viaceré európske krajiny. Začas bol nielen lekárom Oravského komposesorátu ale aj župným lekárom, čo predpokladalo jeho vernosť uhorskému štátu.

Neter Janka Matúšku, pani Borsíková v spomienkach napríklad spochybnila, že by Janko Matúška po chorobe bol u Veselovského, lebo už išiel o ňom chýr, že škodí svojej národnosti...

Peš'budínske vedomosti z roku 1861 č. 37 ho citujú medzi „úhlavnými satanášmi slovenskej národnosti.“

Nepomohlo ani to, že urobil ako hádam prvý v Uhorsku lekársky výskum na Orave vďaka svojmu pôsobeniu vo funkcii župného lekára. Svoj výskum zhrnul v práci *Lekársky miestopis Oravy*. Predložil ju na zasadnutí prírodovedného spolku v Pešti. Kde inde ju mal či mohol prezentovať?

Zomrel roku 1892. V povedomí ľudí zostal takmer zabudnutý, hoci zviditeľnil, širšiemu svetu predstavil svoj rodný kraj, klimatické pomery i choroby svojho ľudu. Urobil to lepšie ako mnohý vysoko uznávaný národovec.

Tento text vznikol na jeho pamiatku.

Otília Štepitová

Pramene

Literárne oddelenie Oravského múzea Pavla Országha Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, heslo Janko Matúška.

Tibenský, J., Hrochová, Maurerová: *Bibliografia prírodných, lekárskeých a technických vied na Slovensku do roku 1850*. Martin 1976.

Slovenský biografický slovník. Matica slovenská 1994, VI. zv. T-Ž.

Kavuljak, Andrej: *Historický miestopis Oravy*, SAV Bratislava 1955.

Kavuljak, Andrej: *Oravský komposesorát*. Praha 1930.

Vybrali sme

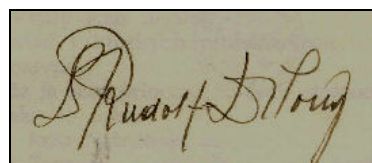
Osobnosti Roky Činy

Rudolf Dilong

1. 8. 1905 – 7. 4. 1986

básnik, prozaik, publicista, dramatik

V roku 1929 bol vysvätený za kňaza. Pôsobil ako katechéta v Kremnici, kde bol aj pomocným redaktorom Serafínskeho sveta a Priateľa dietok. V posledných rokoch II. svetovej vojny bol vojenským duchovným na východnom fronte. V roku 1945 emigroval do Talianska a v roku 1947 do Argentíny. Od roku 1965 žil v Pittsburgu, kde aj zomrel. Vybrali sme ukážky z jeho prvých básnických zbierok.

...a navracal sa s dobrou vôľou
ku žene svojej, k deťom,
že dobre je tu na domácej pôde
a netreba ísť šírim svetom.

J. SMREK

- namiesto príhovoru k zbierke
SLÁVNE NA HOLIACH

SLÁVNE NA HOLIACH

druhá zbierka básní (jeseň 1932)

HORNIAKY

Horniaky,
hornaté, skalnaté,
synov si poznáte,
u tých hôr
majú
dom -
Tu bývam,
tristo striel,
Horniak
som.

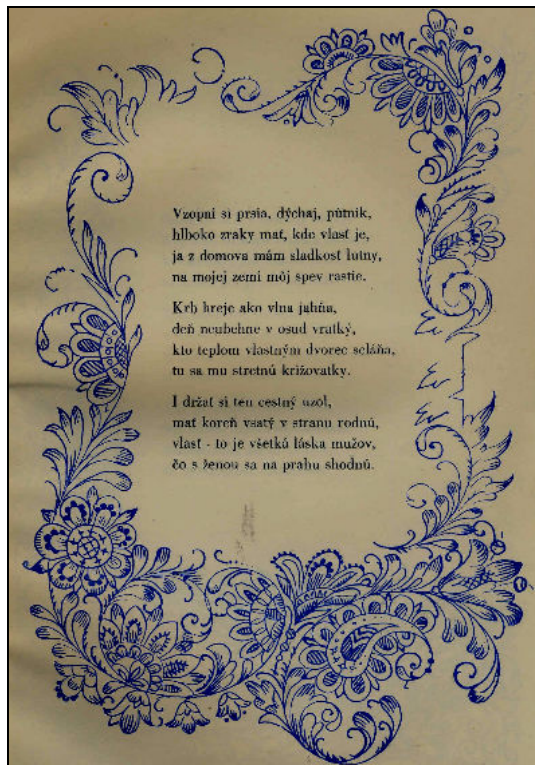
Trápil sa otec môj,
ťažko ma chovala
moja
mať,
tuná sa nežije
pánskymi farbami,
tu treba
tvrdo
stáť.
Treba sa narobiť,
aby bol dobrý ten
suchý a
čierny
chlieb,
za grúne,
za horou,
za vetrik od hory

nechcem
step.

V náručí kvety mám,
piesenky najkrajšie.
Najnovšie? Kdežeby,
staré sú,
starý
spev,
čo ešte
Janošík spieval,
odpočul
od dávných
chlapcov,
diev.

Horniaky.
Očima prenášam
to nebo horské sem,
na tú
zem,
za volmi, ovcami,
za pluhom, za kosou,
za lazmi
mati -
mrem.

Horniaky, ja vás rád,
vždy som vás tuho žil,
životom deda žil,
nebol
snom -
Čo na tom,
Horniak
som.

BUDÚCI ĽUDIA

tretia zbierka básní (1932)

TÁ DEDOVIZENĽ

Stali sme,
starodávni obri
u Roháčov i Babej hory,
vlast' nás vítala,
kde dedo krepčil odzemok,
otec kláty dvíhal,
syn duby váľal,
mať pri tom spievala
a sestry - maliniarky.
Na svojej roli žili sme,
každý povedal:
ja som pokolenie
a silnejších niet.

A silnejších nebolo. —
Stali sme.

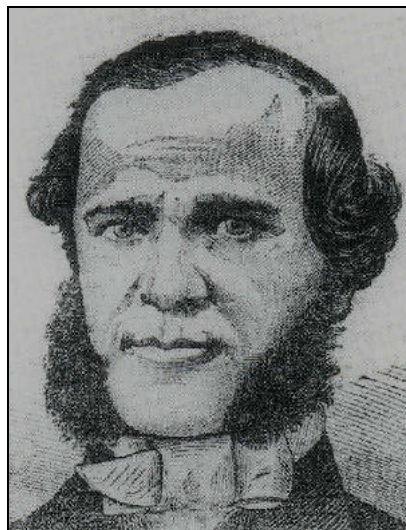
Hľadeli sme do šerých diaľav,
u nôh nám ležali,
dívali sme sa po vrchoch,
vrchy stratili zrak,
a keď sme spievali,
chytali sa nás hory,
na srdci neležal nám svet
a šťastne sme sa smiali,
po jednom kroku zvučnom
s nami sa rozbehli cesty,
medzi horou a horou
zniesol sa oblak,
podali sme si ruky,
držal sa na nich oblak,
do nekonečna
niesli sme
starú
zemeguľu.

← Časť básne OSLAVA RODU vydanaj 14. marca 1943

Ján Seberíni

1. 1. 1780 – 10. 2. 1857
ev. kňaz, historik

Radí sa medzi najvýznamnejšie osobnosti evanjelickej cirkvi prvej polovice 19. storočia. Od roku 1834 bol superintendentom banského dištriktu. V roku 1850 bol pre sympatizovanie s revolúciou zbavený funkcie, postavený pred vojenský súd a odsúdený na smrť. Rozsudok bol zmiernený na 20 rokov väzenia, nakoniec bol omilostený.

Ján Seberíni sa prebýjal životom veľmi ťažko. Jeho prvý životopis vyšiel v Domovom kalendári v roku 1858. Ten istý životopis vyšiel aj v knihe *Ako sa kedysi na Slovensku študovalo*, ktorú v roku 1937 vydala Matica slovenská. Zostavovateľ knihy Jozef Hendrich v jej úvode píše: „*Ako sa kedysi na Slovensku študovalo? Na to je stručná odpoveď: ťažko! Tak ťažko, že si o tom dnešná mládež ľahko neurobí správnu predstavu. Ale zato často usilovnejšie ako dnes. Premáhanie prekážok hnalo napnúť sily a nedovoľovalo upadnúť do malátnosti a ľahostajnosti, aká sa dnes, bohužiaľ, u študentstva nájde.*“

Uvádžame časť zo životopisu Jána Seberíniho (*Ako sa kedysi študovalo*, Matica slovenská 1937, strana 19-23).

„*Otčina moja je Orava, menovite Velkáves (Veličná), pri samej rieke Orave, odkiaľ na východ milé je hľadieť na najvyšší vrch, ktorý menuje sa Choč, za ktorým leží Liptov. Narodil som sa tam v noci z roku 1799 na 1780; neviem, či k tomu alebo tomuto prislúcham, lebo neznám, či bolo pred polnocou alebo po nej.*

Rodičia moji boli príliš chudobní. Otec Štefan, matka Zuzana Töröková.

Mali síce maličké hospodárstvo, ale dobre sa rozpomínam, že otec i slúžil u Michala Šuleka, ktorý mal väčšie hospodárstvo a toho času – teda okolo roku 1788, keď som bol 9-ročný – učil i menšiu školu normálnu (Toto

meno sa na Slovensku dávalo ľudovým školám, ktoré sa spravovali podľa predpisov Ratio educationis a vyučovali metódou normálnou, aká bola predpísaná v Metódnej knihe - poznámka zostavovateľa knihy Dr. J. Hendricha). *Od tohto učiteľa dostal i prvý šľabikár, ktorým sa mi zavďačil. Pod týmto Šulekom, ktorý bol vyučený čižmár, ale dobre hovoril i latinsky a mal výborný vtip – človek malý ako Zacheus, ale vrtký – učil som sa poznávať litery, šľabikovať a dobre spievať a b – ab. Bol som prvé dieťa svojich rodičov. Otec chudobný, útleho zdravia, ale nadmieru pracovitý, usilovný a mierny. Medzitým musel byť prudkého temperamentu – lebo sa dobre rozpomínam, že sa často a ľahko nahneval. Matka moja bola prostrednej postavy, okrúhlejšej, červenej tvári, černoooká a veľmi dobrého zloženia tela... Ani otec, ani matka čítať nevedeli, a predsa boli ľudia veľmi nábožní. Uchovaj Boh, aby sa oni neboli ráno i večer, na kolená padnúť, pri svojej posteli modlitby nemodlili; okrem toho, keď sa na poludnie i večer zvonilo.*

Keď som vedel čítať, odišiel pán Michal Šulek (otec terajšieho kňaza v Sobotišti, Jána Šuleka) na Istebné za rektora. Nevedel na organe hrať, preto držal si študenta, ktorý organoval za neho a spolu učil ho i na klavíri. Za dva roky asi ako-tak sa naučil dláviť klávesy – a ja medzitým, zostanúc doma pri rodičoch, učil som sa od dvoch normálnych učiteľov...

Asi desaťročný šiel som na Istebné, lebo som už vedel spievať niečo. Šulek vzal ma za mendíka a rodičia boli radi, že tam bolo možné učiť sa bez všetkých nákladov. Tu som bol celé tri roky a i učil sa gramatiku podľa Rheina (Bola to starobilá gramatika, už v tom čase veľmi zastaralá. John. Rhenius, Nemeč, podpísal úvod k svojej gramatike 3. októbra 1611, teda ešte pred reformným pôsobením Komenského – poznámka zostavovateľa knihy Dr. J. Hendricha).

Toto bydlisko mi je a bude naveky pamätné. Ach, čo som sa ja tu hladu, zimy natrpel, koľko nachodil, vody z potoka do školy na vrchu ležiacej nanosil, dreva narúbal, vína a mäsa, hneď z Veľkejvsí, hneď z Hladomeru, hostinca asi pol hodiny od Istebného, nanosil. Prvú zimu bol som utiekol domov, ale potom na žiadosť Šuleka a na rodičov zasa som sa vrátil. Boli sme vždy 3-4 mendíci. Živili sme sa tým, čo sme vyspievali na Istebnom, v Zahraboví, na Párnici, na Orvišnom... a v Geceli... Múku, stravu, vajcia, slaninu, chlieb, syr – všetko sme brali a v truhle pod zámkom držali. Po týždňoch sme si kuchárili; najviac sme však kašu varili – lebo na to nebolo treba nijakej knihy o kuchárstve. Zriedka sme ju omastili ale to sme menej cítili, ako že sme častejšie soli nemali. Jedávali sme v zime v kuchyni, v lete na lavici pod stenou, a tak na zdravom povetrí. Tu stála veľká stará hruška Maderova, suseda školy – a dobre viem, že som s veľkou prácou stračie hniezdo dosť vysoko spravil, domnievajúc sa, že tým niektorej strake usporím prácu a ona si ho pre svoje mláďatá oblúbi. Ale veru ta straka nenazrela – čo mňa mrzelo, že môj dobrý úmysel ani jedna neuznala.

Na tomto Istebnom, majúť lepšie písmo ako iní, napr. Ján Revický, Kodrvan, Frank, Gajdoš, všetko spolu-mendíci mnoho všelijakých veršov svadobných, potrebných i na pamiatku mena, som pánu Šulekovi musel prepisovať často i do 12-tej v noci...

V tejto škole to bolo, že som tri zimy v peci alebo radšej v kachliach líhaval a spával. Keďže škola, kde sme sa učili, nekúrila sa na noc zo sporivosti, a pre zimu sme v nej spať nemohli, keď sme mali len slamníky a na prikrytie deravé pokrovce: teda sme sa vstriedli do kachiel učiteľových tak, že nám z čelustí len hlavy vyzerali. Dvaja sme ležali na spodku, tretí na nás – tri hlavy von vyplnili úplne čeluste, či dieru do kachiel. Pravda niekedy až príliš tieklo z nôh i chrbta od veľkého tepla: ale zas hlava dobre od zimy sa nerozpukla. Nohy sme si nikdy popáliť nemohli, lebo sme si položili niekoľko polien dreva, aby niekde žeravý uhol nedostal sa k nim a aby im bolo dobre mäkko.

Najťažšou našou službou bolo pri mendíctve, že sme po poriadku ráno o 4. hodine (ale, myslím, len v zime) museli chodiť zvoniť – a drevená zvonica bola hneď pri cintoríne. Po prvé, nebolo ľahko z pece vyliezť, hoci ten, ktorý mal zvoniť, ležal vždy navrchu na tých dvoch, kde je širšie čelustie; potom museli sme len bosými nohami ísť po snehu (lebo kto by bol potme obúval krpce alebo niekedy i akési čižmy), a po tretie ten strach, ktorý sme vystáli, zvlášte keď sme deň predtým mŕtve telo pochovali. Dobré viem, že som sa ľavou rukou držal stĺpa a pravou zvonil, vždy sa obzerajúc, či ten mŕtvy alebo iná mátoha nejde? Nie div. I ja som sa bál, ako všetci mne rovní, mátoha a strašidiel, lebo som v tom bol vychovaný – alebo vlastne v tom som vyrástol...

Spomeniem ešte jednu príhodu z toho istebnianskeho života. Naša povinnosť bola ráno na fare sa postaviť a čakať, kým sa nám nekázalo zvoniť modlitby okolo 7. alebo 8-smej. Bol poriadok na mne, ale bol som odišiel na noc domov, aby som mal lepšiu, t. j. hojnejšiu večeru u matky, než bol obed. Šiel som s tým úmyslom, že dosť

včas dôjdem zvonit'. Medzitým na hojnú večeru, akú mi moja drahá matka dať mohla, zaspal som a – prišiel neskoro. Pán Ondrej Urbanovič, kňaz podnes živý, starček šedivý, viackrát už bol volal malým zvončekom, aby kľúče od chrámu vzali a aby sa zvonilo. Ale Janko neprišiel, hoci sa dosť ponáhľal cez vršky. Bežal som ako bez duše; kňaz fajčil a vyzeral oblokom, či skoro dôjdeme odnikade. Sotva že som vkročil do jeho svetlice, stojím biedny hriešnik pri dverách. Čakám z jeho ruky kľúče: ale on čo robí? Dívam sa na neho – odväzuje veľmi ticho a pohodlne šnúрку, ktorá spojovala fajku s pípkou. Medzitým spytoval sa ma kde som bol? Odpoveď: u matky doma. Čos' tam robil? Šiel som sa najesť, lebo som bol lačný, mal som zlý obed. Tak, kto mal zvonit'? Ja, vravím. Pod' sem! - povie on. Tu ma chytil za ľavú ruku a pípku (myslím bola tamarišková) ma dobre po gatiach vytrepal, aby som nabudúce lepšie dbal na svoju povinnosť a nezabúdal na ňu. Ale beda! Pípka sa na mne zlomila. Tu sa ešte väčšmi nahneval – ale nemal ma čím biť; druhú vziať bolo mu ľúto. Často sme sa s týmto človekom na tej pípke smiali, ale ja som mu ich už niekoľko poslal zo Štiavnice, aby som mu urobenú škodu s poďakovaním vynahradil.

Čas bol odísť z Istebného, lebo som gramatiku vedel, a Šulek ďalej neučil. Moja žiadosť bola do škôl chodiť, a to tým viac, že ma pre môj spev a pre moje učenie každý chválil. Poznal ma dobre i pán Franc Bajči z Gecele, kam sme každý štvrtok kantátum chodili. Mal paniu z Rožňavy a len jednu dcéru, nechával teda oravské bydlie a prechádzal do Rožňavy. Spýtal sa ma raz, či by som nechcel s ním ísť, že mňa on tam zaopatrí, aby som mohol chodiť do školy. Komu to bolo žiadostivejšie než mne, ktorý som často počínal myslieť o tom, ako by som mohol byť veľkým študentom, akých som viacej vídaval vo Veľkejvsi cez vakácie, napr. Ondreja Mantovica, Jura Michala Šuleka, ináče Mišula, atď.

Ja, v 12. alebo 13-tom roku, myslím bolo roku 1792 ku koncu augusta, odišiel som s menovaným pánom Francom Bajcsim do Rožňavy. Došli sme v sobotu a bol som veselý. V nedeľu ma sám ten pán dovedol ku školskému inšpektorovi pánu Bogadymu. Čo medzi sebou hovorili, to som nevedel, ale následok to ukázal. Hneď z domu pána Bogadyho odvedol ma jeho mládenec ku kantorovi Purcovi. Vedel som čítať latinsky, nemecky, slovensky. Dá mi spievať v dvoch posledných jazykoch z najvyššieho tónu. Po próbe vykladá mi regule a povinnosti mendického života. Ja som sa náramne zľakol, lebo mi hneď prišla na um istebnianska pec, nosenie vody, rúbanie dreva, hlad a núdza. Ale čo bolo robiť? Bol som ďaleko od domu, musel som podľa rozkazu každý deň ráno o 6. hodine v dome pána Parca sa postaviť, prestávať. S náhlením a ako bez duše bežiac, vrátil som sa do domu pána Bajcsiho, šiel pod sieň kde boli kočiši a s veľkým plačom som nariekal: „Mať moja, mať keby si ty vedela, že som ja zas mendikom!“ Všetky neresti istebnianskeho života som si vyčítaval v svojej lamentácii. Dvaja sluhovia to počuli a zvestovali pánom. Páni zavolali ma do svetlice a pýtali sa ma, prečo plačem? Povedal som doprosta, že som hrozne sklamaný, že by som ja nebol šiel do Rožňavy, keby som bol vedel, že musím byť zas mendikom. Prehovorili ma a tešili. Upokojil som sa, keď poznal som zo všetkého, že ma nechceli svojom chlebom živiť a za mňa do školy platiť, a ja nemal som nič. “

Ctiboh Zoch

17. 3. 1815 - 15. 12. 1865
ev. farár, spisovateľ, jazykovedec

Je jedným z doposiaľ nie dostatočne ocenených členov staršej generácie štúrovskej družiny, ktorý vyrastal v bezprostrednom styku a spolupráci s

Eudovítom Štúrom. Počas celého svojho účinkovania v dolnooravskom prostredí sa zapájal do všetkých vtedajších kultúrno-politických podujatí na Slovensku.

V máji roku 1846 vyšiel Jánom Kollárom redigovaný spis **Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravy a Slováky**, ktorý bol ostro namierený proti slovenčine ako spisovnému jazyku a tiež proti zavádzaniu slovenčiny do literatúry. Kollár v spise vystupuje proti slovenčine nadávkami, prezývkami a invektívami. Slovenská reč je označovaná za – bačovčinu, smetištínu, liptovčinu, krivánčinu, sprostáččinu, ovčiarinu, drotárčinu, glupácku reč atď. Na obhajobu slovenčiny napísal Ctiboh Zoch spis

SLOVO ZA SLOVENČINU. Rukopis bol napísaný v spisovnej slovenčine, ako ju kodifikoval Ľudovít Štúr. Uverejňujeme tu časť z textu avšak v prepise do dnešného pravopisného úzu (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Bratislava 1958, str. 86-88).

„Akokoľvek, to je isté, že čeština bola pre nás Slovákov opravdová pestúnka a varovkyňa! Ona nás, zakiaľ sme boli maličkí, slabí zo všetkých strán cudzou mocou obkľúčená, pred ňou chránila a varovala, ona nám slová svoje do úst našich kládla, aby sme sa cudzími rečami a samým sebe neodcudzili, ona nás tiahla k sebe sladkými rodnými slovami, ktoré nám vždy milšie, ako cudzie musia byť. Áno čeština bola v detinstve našou pestúnkou, na to nezabudneme nikdy, bratia, ale – ako sluší – budme za to naproti nej vďační a uznalí, postavme jej neuvadlý pomník v srdciach našich, aby nemala žiadnej príčiny na nevďaku našu sa žalovať; ako aj – smelo povedať môžeme – nemá posiaľ k žalobe na nevďaku príčiny, tak nebude mať isto ani napozatým.

Ako ale sa časy menia a my v nich, tak sa muselo stať, že sme nemohli naveky v kolíske a v plienkach zavínutí žiť a na rukách varovaní byť. Keď sme vládali na svojich nohách stáť a chodiť, či sme sa mohli dlhšie dať varovať? Keď sme z plienok a kolísk vyrástli, či sme nemali inakší oblek na seba vziať a iný príbytok si vystaviť? Bol čas, v ktorom sme žili pod pestúnkou, zakiaľ sme nemohli žiť sami v sebe; teraz ale prišiel pre nás iný čas a tak aj iné povolanie, či nemusíme pestúнку našu opustiť a so srdečným poľúbením za jej starostlivosť s ňou sa rozlúčiť? No keďže nevidí nevyhnutnosť premeny tejto, kto potrebnosť povolania tohto? - Ako človek tri má epochy života, keď žije život pod mocou a správou iných, keď žije a má život sám v sebe, a keď ovláda životom svojím nad inými; tak i život národa tieto tri doby času musí prejsť – život pod mocou iných, život v moci seba a život v moci nad inými sa zjavujúci. Túto prvú dobu, dobu pestúnstva, života pod mocou a ochranou druhých postaveného sme my Slováci práve prežili; že sme ju prežili a z nej vyrástli, dokazujeme tým že chceme mať život sami v sebe, že chceme samostatne myslieť, hovoriť, činiť a tvoriť, že povedomie vlastného života sa v nás ozvalo, že povolanie k vyššiemu životu, v tomto povedomí mocne prebudenom, sa ohlasuje, ktoré my udusiť nemôžeme, lebo by sme život zničili, ktoré povolanie my za svoje uznať musíme, lebo keby sme ho neuznali, nepoznali by sme svoj čas a zahodili seba samých. Ktože to môže, ktože to smie od nás žiadať, čo je nemožné, aspoň protirozumné? Ani povedať netreba, ako je to smiešne byť za celý život dieťaťom v plienkach a v kolíske, dať sa vodiť a varovať a slová a myšlienky si dať do úst a hlavy vkladat! Ale nie, to nejde a nech by kde na svete sa stať mohlo, že by národ celý svoj život pod pestúnstvom zostával, pri nás sviežich tatranských Slovanoch sa to nestane a nemôže trvať, iba tak, ak by to bystré a zdravé dieťa malo celkom zakrpatené na duši i na tele sa stať – ale chráň ho Boh od takého vychovania. Keďže zdravé a rezké dieťa hodne rastie na tele i duchu, keď počína už prerastať i samu varovkyňu, takže táto nevládze ho už spravovať, a keď si nevie čo počať s takým zurvalcom, nuž sa naň hnevá, prezýva ho všakovými menami, perie a tlčie – tu by už nemúdrost bola nechať ho ďalej pri varovkyňi, lebo by z neho nič nebolo. Majú ale Slováci viac pestúnok, nielen túto jednu; lež ako spod jednej, tak i spod druhej už vyrástli. Veľkú prednosť a veľké právo osobuje si maďarská, ktorá hodnú čiastku Slovákov pestovala a ešte pestuje, a zakiaľ boli maličkí a museli sa druhým dať vodiť, ona ich vodila. Ale i títo už dorástli a mohli veru do svojich rokov a tak i do svojho rozumu a ducha prísť, pri ktorom by sami v sebe život mali a nie ako nedorastlé deti druhých viseli.

Zo všetkého tohto vidno, že tu nejde len o reč jako reč, ale o život kmeňa slovenského, ktorý svojím duchom a svojou rečou sa kriesiť musí, ačkoľvek i z filologického ohľadu zvrchovaná potreba bola nárečie naše na svetlo vyniesť a organizmus jeho vystaviť; čo keď Štúr s úprimnou vôľou vykonal, tým si veľkú zásluhu o nový, nastávajúci život Slovenska vydobyl, ktorú mu aj žiaden opravdový priateľ nášho rodu neodoprie, iba ak ľudia predsudkami zavedení alebo nenávisťou zaslepení. Slovenčina a život nášho kmeňa, to je jedno.

Posávaný náš život bol mizerný, biedny, leďvaže sme živorili. A prečo taký bol? Preto, že sme seba samých opustili a spustili sa ľahostajne na druhých, preto, že sme sami seba nectili, neznali, dary ducha i reči nám od Boha dané neužívali. Akí sme boli, tak nám muselo byť, nehodní božích darov, nehodní jeho požehnaní. Či má i naďalej tak byť, ako bolo? Nemôže byť viacej tak ako bolo, inakšie byť musí; keď ale inakšie má byť, i my inakšími a netakšími byť musíme. Preto, kto chce život a vzdelanosť, kto chce česť a šťastie slovenského kmeňa, ten musí chcieť a milovať jeho reč, jeho ducha, jeho ľud, jeho zvyky, ten musí byť proti tomu, čo život slovenský podkopáva a umŕtvuje; kto ale toto nechce, kto zavrhuje a potupuje reč slovenskú, kto zúri a brojí proti nej a proti mužom tým, ktorí v nej ľud slovenský vzdelávajú, kto sa za tento ľud zanedbaný a opustený hanbí, o pozdvihnutie jeho sa nestará, kto nechce, aby slovenský kmeň mal život a budúcnosť, ten je nie priateľ, ale

nepriateľ, nie vodca, ale zvodca, nie radca, ale zradca jeho; keď nechce ducha jeho, nechce života jeho a keď mu nepraje a nežičí život, odberajúc mu duchovnú, jemu primeranú živnosť, odberá mu aj život.

Oj, Kollár, Kollár! Toto meno bolo veľiké, bolo slávne až posiaľ v národe našom; naše deti sme učili s úctou ho menovať a spomínať, medzi učeními i neučenými, priateľmi i nepriateľmi ozývalo sa všade so slávou a keby dakto bol neumytými ústami proti menu tomuto sa dačo neslušného opovážil povedať, hotoví sme boli vlastnou krvou ho brániť, tak bolo vrastené v srdciach našich slovenských. Ale buď nám Boh milostivý, čože sa to teraz za premena stala s ním, keď sa z najväčšieho miláčika Slávy stal zúrivy nepriateľ Slovenska a jeho ľubozvučnej reči. Čože sa to stalo, keď ten, ktorý predtým ustavične kázal lásku a svornosť, ktorý predtým brojil proti nenávisti a nesvornosti, teraz sám je opantany všetok duchom nepriateľským naproti Slovanstvu? - Keď ten, ktorý predtým svoj národ s najväčšou náruživosťou bránil proti nápadom nepriateľským, teraz s úhlavnými nepriateľmi držíac, zbroj tú jedom napustenú do srdca slovenského obrátil. Pán Kollár, čo robíte, zle robíte! Z tisíc hrdiel Vás úprimne milujúcich Slovákov ozývala sa kedysi nad Vysoké Tatry sláva Vaša, ale z tých istých tisícich hrdiel slovenských bude Vám volaná kliatba, ak neprestanete od svojho zlovoľného úmyslu nenávidieť a potupovať svoj vlastný kmeň a jeho reč, ak neprestanete znevažovať a prenasledovať mužov za nový život Slovenska sa obetujúcich. Pre slávu božiu a národa nášho, pripusťte si k srdcu, prosím Vás, tieto nielen moje, ale – ako istý som – tisícich rodákov reči a zmierte sa s bratmi Vašimi tak, ako chcete aj s Bohom Vaším byť zmierneným, mladší Slováci snád' ublížili, odpustite im to junáckym, ak ho ešte máte, srdcom Vaším tak, ako chcete, aby Vám boh odpustil – učinte to ale teraz, dokiaľ sa dnes menuje, lebo tam vo večnosti by to neskoro bolo – aby sme sa všetci vspolok doprosili a priateľsko -slovenské ruky si podali. - Lebo čože proti Vám celý národ zaviniť, že ho nenávidíte? Reč slovenská čože Vám ublížila, že ju tupíte? Celé mladé Slovensko v čomže Vás tak urazilo, že ho zatracujete? Vy ste vyvolali tento nepotrebný, zhubný, neprirodzený medzi svojou krvou boj, Vy tedy a Vy budete ten kňaz pokoja, zmierte sa s našou slovenčinou, zmierte sa s mladým Slovenskom, zmierte sa s novým nastávajúcim životom a budete osláveným od všetkých víťazom; keď nad sebou zvíťazíte, meno Vaše ostane veľké a pamiatka Vaša požehnaná, bo národ zjednotený bude môcť viac vykonať.

Slovo toto zavieram a púšťam k drahým rodákom s tou srdečnou túžbou, aby ono pri vzniklých otázkach poslúžilo k lepšiemu porozumeniu medzi nami a Čechmi, k priateľskému zmiereniu medzi nami a nimi, ako proti sebe postavenými a k pridržaniu sa toho, na čom život a budúcnosť, šťastie a sláva národa a nášho kmeňa zvlášte záleží.“

V časopise Priateľ školy a literatúry, ročník III., 1861 je uverejnená jeho báseň:

*Orava, Orava, ty moje rodisko.
Či si ty môj domov a či len smetisko?
Orava, Orava! Si ty mať rodná?
A či len macocha tvrdá,
neslobodná?
Predošle i šľachta reč
našu šľachtila,
Znamenité knižky slovenské spísala,
Aby tak svoj národ milý
zvelebila.
Celá vlasť sa pýši
menom Bernolák,
Z Oravy pošlého dobrého
Slováka.
Hamuljak je tiež náš,
Bencúr, Seberíni
A teraz žijúci verní mnohí iní.*

Spracoval: **Peter Huba**

Obojstranne prospešná spolupráca

PL-SK
2007-2013

... partnerstvom k spoločnému rozvoju ...

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

Projekt cezhraničnej spolupráce

Počiatky vzťahov medzi Oravskou knižnicou Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne a Miejskou bibliotekou publiczną v Limanowej siahajú do obdobia pred štyridsiatimi rokmi. V roku 2010 vďaka projektu, podporeného Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007-2013, nadobudla cezhraničná spolupráca veľmi intenzívny charakter.

Úvodnou aktivitou celoročného projektu bolo vydanie dvojjazyčnej rozprávkovej knihy regionálnych autoriek, spisovateľky Blaženy Mikšíkovej a ilustrátorky Edity Kubičkovej s názvom Rozprávkové šarkany – Bajkowe latawce. Slávnostná prezentácia a krst knihy sa uskutočnili dňa 31. 3. 2010 v priestoroch Oravskej knižnice Antona Habovštiaka. Prítomné deti sa dozvedeli mnoho zaujímavého o tom, čo inšpirovalo pani spisovateľku k napísaniu jednotlivých príbehov, či majú reálny základ v jej životných príhodách a čím nás dnes môže obohatiť čítanie rozprávkových kníh. Pani ilustrátorka porozprávala o tom, aké motívy sa jej najlepšie kreslia a aké výtvarné techniky najradšej používa. Priblížila deťom obdobie svojho detstva, keď neboli súčasne technické možnosti a knihy boli pre nich častými spoločníkmi pri objavovaní zaujímavého i dobrodružného sveta fantázie. Svojim rovesníkom prečítali žiaci ZŠ Petra Škrabáka niekoľko ukážok z novej knižky. Jednotlivé príbehy však neboli prečítané do konca, dôvodom bol zámer podnietiť deti k návšteve knižnice, požičaniu si knižky a jej prečítaniu. Deti knižku pokrstili mašličkami z chvostov šarkanov a popriali jej mnoho čitateľov.

31. 3. 2010 sa v priestoroch Oravskej knižnice Antona Habovštiaka uskutočnila prezentácia dvojjazyčnej knihy *Rozprávkové šarkany – Bajkowe latawce*

Ďalšia prezentácia a krst sa uskutočnila 29. apríla 2010 u nášho poľského partnera, v knižnici v Limanowej. Prítomné deti, po počiatocnom prevkapaní z príhovoru v slovenskom jazyku, veľmi iniciatívne kládli otázky a zaujato počúvali rozprávanie o tom, ako knižka vznikla, prečo je dvojazyčná, čo spája dve susedné krajiny Slovensko a Poľsko a v nich dve partnerské mestá Dolný Kubín a Limanowu. Viaceré zo zúčastnených detí už mali príbehy z knihy prečítané a v neformálnej besede sa zaujímali o to, ako dlho sa knižka píše, kedy sa pani Mikšíková rozhodla byť spisovateľkou, kde nachádza inšpiráciu a dozvedeli sa odpovede na mnoho ďalších zvedavých otázok. Deti, ktoré si knižku ešte nestihli prečítať, mali možnosť si vypočuť úryvok z nej a pokračovať v čítaní doma, pretože všetkým prítomným deťom boli venované knižky aj s autogramom autorky. Krstnou mamou sa stala najodvážnejšia dievčinka, ktorá pri krste knižky vetvičkami zlatého dažďa vyslovila želanie, aby vznikalo veľa takých pekných knižiek a stretnutí. Vlastnými slovami vyjadrila hlavnú myšlienku spoločného slovensko-poľského projektu, zameraného na vzájomné kultúrne spoznávanie a zblížovanie sa.

Prezentácia knihy Rozprávkové šarkany – Bajkove latawce v Limanowej

Dňa 5. mája bola knižka predstavená aj detským čitateľom v Mestskej knižnici v Ružomberku. Žiaci 2. ročníka základnej školy prejavili bezprostredný záujem o hlasné čítanie úryvkov z knihy prítomným účastníkom a následne veľmi živo besedovali s autorkami, pretože mali po prvýkrát možnosť osobne sa stretnúť so spisovateľkou a ilustrátorkou detskej knihy. Deti priniesli aj vlastné príbehy a ilustrácie inšpirované už skôr vydanou knihou Blaženy Mikšíkovej Kakaová princezná, čo svedčí o ich príprave na toto nevšedné stretnutie s autorkami. Záverom stretnutia, pri znení tajomnej formulky, pokrstil knihu každý detský účastník štipkou cestovínových

písmeniek a spoločne ju symbolicky vyprevadili na cestu za ďalšími čitateľmi, ktorí sa budú tešiť z veselých príhod dvoch nezbedných šarkanov.

Vydanie novej slovensko-poľskej rozprávkovej knihy a jej rozšírenie medzi slovenských a poľských čitateľov prispieva k vzájomnému spoznávaniu jazykov susedných štátov, a tým k napĺňaniu cieľov projektu v oblasti zblížovania a výmeny kultúrnych a umeleckých hodnôt dvoch slovenských národov zmysle hlavného leitmotívu projektu – Kniha ako most spoznávania a porozumenia. V neposlednom rade sa nová knižka stane prostriedkom na podporu záujmu detí o čítanie, čo je jedným z prioritných zámerov v činnosti každej verejnej knižnice.

Predstavenie knihy v Mestskej knižnici v Ružomberku

Mgr. Martina Fecskeová

Čítame s Osmijankom

**Pridáš sa
aj
ty?**

Ani sme sa nenazdali a spoločné putovanie knihomolky Aleny Javorkovej z Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, osmičkového chlapčeka Osmijanka a osmijankovej bandy IV. A, IV. B a IV. C zo Základnej školy Janka Matúšku v Dolnom Kubíne šiestym ročníkom celoslovenskej čitateľskej súťaže sa na veľký smútok všetkých zapojených už skončilo! Fňuk, fňuk...

Najkrajšie rozprávky si Osmijanko vrazil do kapsičky, lebo má hlávku trošilinku deravú a čo ak by mu nájdene rozprávky z nej vietor vyfúkol a tak svetom tohtoročných rozprávok, básničiek, prísloví, porekadiel, hádaniek, žartovných príbehov s ním putovalo 82 nadšených čitateľov. Osmijankova banda počas svojich desiatich stretnutí zažila množstvo úsmevných, zábavných situácií, ochranné krídla nad nimi rozprestierali a cennými radami, nápadmi im pomáhali pani učiteľky Mgr. Ľubomíra Pilátiková, Mgr. Zuzana Mikulová a PaedDr. Ľubomíra Trnkócyová.

Do bodky sa naplnilo želanie osmičkového chlapčeka: Kto rád číta, nikdy nie je sám! Rok uplynul ako voda, Alenine knihomolke mozgové závitky pracujú na plné obrátky, lebo chce vám všetkým — našim kamarátom v mene detí všetko spoločne zažiť opísať. Osmičkový chlapček má už každoročne úžasnú fantáziu, veľa nezvyčajných nápadov a ani tohto roku nesklamal — medzi deti vysypal plnú kapsičku otázok zameraných nielen na slovenskú ale aj svetovú literatúru. Súťažný zošitok bol aj plný malých či veľkých prekvapení, pestrych koláží, nezvyčajných ilustrácií.

Pri riešení prvej otázky sa osmijankova banda s obrovským nasadením montovala do remesla spisovateľom — jej „spisovateľské črevo“ dostávalo zabrat', písali aj o stratenej rozprávke na Feldekových päť slov. Verte, či neverte, jeho jabĺčko, Vianoce, šatočky, Ľubka, radosť vyvolali na tváričkách osmijankovej bandy od sústredenia grimasy, stavy potenia sa, obhrýzania nechťíkov do krvi, nejedna ceruzka skončila zlomená a pero vypísané. Keď niekto niekomu povie: dám ti hádanku, hneď mu očká zaiskria, lebo hádanky, veľký či malý, každý má rád. Asi pre ich žartovné riešenia. Hádanky v druhej otázke aj osmijankovej bande cibrili myseľ a ostrovtip, dokonca aj rodina sa doma poriadne zapotila. Bystré hlávky hádali skoro do odpadnutia.

Vďaka Osmijankom vymyslenej tretej otázke súťažiaci spoznali aj život a dielo bratov Čapkovcov — do Oravskej knižnice Antona Habovštiaka pod patronátom Žilinského samosprávneho kraja, Spoločnosti Bratří Čapků z Prahy, Pamätníka Národného písennictví v Prahe, Českému centru v Bratislave a Pamätníku Karla Čapka v Starej Huti u Dobříše doputovala aj medzi osmijankovu bandu krásna putovná výstava pod názvom SLOVENSKO BRATŘÍ ČAPKŮ. Výstavou boli naši osmijankovia unesení, pamätná kniha je toho svedkom. Psíček a mačička by sa na receptoch osmijankovej bandy zaručene zalizovali. Štvrtá „dobroskutková“ otázka bola tiež skvelá! Na svete určite niet chlapca, dievčatka, ktoré by nepoznalo najslávnejšie mocné ryšavé dievčatko, ktoré komu mohlo, tomu pomohlo, nemalo rado nespravodlivosť, jej najlepších kamarátov Tomíka a Aníku. Viete už o kom je reč? Teta spisovateľka Astrid Lindgrenová prebudila v príbehoch z knihy Deti z Bullerbynu v osmijankoch chuť niekoho potešiť, alebo mu urobiť dobrý skutok.

Osmijako potešil aj milovníkov náučnej literatúry — v piatej otázke išiel poštový panáčik svetom náučných encyklopédií — svetom poštových známok. V zaujímavej besede priblížil veľký kamarát a možno aj najstarší čitateľ detského oddelenia Oravskej knižnice, skoro osemdesiat-ročný dedo Majerník, deťom svoju zbierku poštových známok, na pamiatku si mohli aj niektoré uchmatnúť, osmičkový chlapček bude miho prekvapený ich vlastnoručne urobeným návrhom na známku podľa rozprávok Pavla Dobšinského. Do sveta sa rozletelo množstvo listov, nejedna pani riaditeľka, možno aj Osmijako odpadnú pri svojej poštovej schránke.

Hovorca detí ujo Hevier, by bol v šiestej otázke z osmijankovej bandy „unesený“, aké prečudesné zvieratka vymysleli, keby ich videl, tak nebude spokojne spávať, pri čítaní Heviho krkolomných slov z tajnej reči sa aj osmijankom s knihomolkou poriadne jazýčky zapletali.

A to, že naozaj platí: Vtáka poznáš po perí, človeka po reči — to knihomolka v siedmej otázke oči vyvalovala, aké príslovia a porekadlá sa povalujú len tak v laviciach medzi deťmi.

Osmijankove rozprávky tety Bendovej o spomalenej, neposednej, šarkanej, učenej a ešte neviem akej princeznej sa už v laviciach zabývali, dokonca sa osmijankovia v niektorých rozprávkach aj poniektorí našli, a tie nezabudnuteľné výroky, smiešne a skomolené slová ponáňovali ústa osmijankov v ôsmej otázočke do veľkých grimás.

Stávalo sa, že prsty osmijankov od kreslenia trpeli, čo tak usilovne kreslili, dúfajúc, že ho svojimi kresbami, básničkami, príbehmi potešia. Predstavte si, osmijankom sa šantenia a tvorenia so súťažným zošitkom mánilo, za odmenu bolo dvanásť osmijankov v marci na super podujatí v knižnici – medzinárodnej Noci s Andersenom, kde sa pod patronátom Spolku slovenských knihovníkov a Vydavateľstva Slovart Bratislava

prostredníctvom elektronického formulára zapojili tiež do celoslovenskej súťaže v čítaní o super knihy.

Slušnosť baví každého a tak nevyplazujeme jazyk nielen na leva, ale ani na iné zvieratká, všetci ich z celého srdca radi máme a tak osmijankova banda nelenila a zapojila sa tiež do celoslovenskej výtvarno – literárnej súťaže NAJOBĽÚBENEJŠIE ZVIERATKO s Vydavateľstvom Frangment o super knihy. Hádám sa šťastie unaví a padne aj ...na Osmijanka a bude odmena!

Šikovní osmijankovia, sa tiež v rámci sviatku všetkých kníh a knižníc – Týždňa slovenských knižníc – 16. marca: Dňa ľudovej rozprávky 2010 zapojili do celoslovenskej súťaže pod názvom TRUHLICA PAVLA DOBŠINSKÉHO. V truhlici museli ponachádzať všetkých desať nálepiek podobizne P. D. a miesto umiestnenia nálepky zapísať do súťažného hárku. Júúúj, to Vám bola riadna drina pre ich bystré oči, knihomoľka bola riadne vynaliezavá! Tieto hárky knihomoľka poslala do žrebovania o tri krásne knihy P. D. do Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove, žrebovanie sa uskutočnilo už 22. marca pri príležitosti otvorenia TSK, k smútku osmijankov, nič nevyhrali, ale nie je predsa dôležité vyhrať, ale zúčastniť sa! Aspoň malý darček dostali osmijankovia od knihomoľky a Oravskej knižnice Antona Habovštiaka

v podobe neplatenia členského na jeden kalendárny rok. *Jupíí!*

Osmijankova banda nemohla osmičkového chlapčeka poriadne počas sviatkov jari — Veľkej noci vyšibať, tak mu aspoň poslali maľovaných sadrových poslov jari.

MILÝ OSMIJANKO,

ďakujeme za super súťaž a Alenkinu osmijankova banda z Dolného Kubína ti praje veľa, veľa chuti do hľadania super rozprávočiek do siedmeho ročníka súťaže. Nezabudni na vitamíny, otužuj svoje šikovné telo a tramtarááá do ďalšieho ročníka!

Alena Javorková – detské oddelenie OK AH v Dolnom Kubíne

Noc v knižnici

Počas Týždňa slovenských knižníc sa v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka 26. 3. 2010 – 27. 3. 2010 aj vďaka obetavej sponzorskej výpomoci priateľov našej knižnice už po šiestykrát stretli deti na originálnom podujatí pod názvom: Noc v knižnici - Noc s Andersenom - Noc slovenských obyčají, zvykov, kulinárskeho potešenia.

Noc s Andersenom je akcia na podporu čítania, patronát nad akciou má už tradične SKIP ČR, Knihovna BBB v Uherskom Hradišti, Spolok slovenských knihovníkov, Vydavateľstvo Slovart Bratislava.

Tento rok sme u nás v knižnici venovali blížiacim sa sviatkom jari — Veľkej noci, v našom malom oddelení

nocovalo 6 chlapcov a 27 dievčat vo veku od 5 do 11 rokov, 12 dospelákov z radov knihovníkov a priateľov knižnice. Nocľazníci čítali povest' o čertíkovi v knižnici od nášho regionálneho autora — Petra Hubu, detský folklórny súbor Kolovrátok rozospieval a roztancoval všetky nôžky malých i veľkých, hovorené pásmo o Veľkej noci ponapínalo ich vyumývané ušká, svoj hlad nasýtili malou večerou a keď sa večer prehupol do druhej polovice, dostali zabrať šikovné rúčky nocľazníkov v pásme pod názvom - Remeslo má zlaté dno. Ušúľali si svoj maxi syrový korbáčik pod vedením tety knihovníčky Anky z Obecnej knižnice v Zázrivej, kamarátka detského oddelenia- teta Vierka im predstavila netradičné zhotovenie košíkov z telefónnych zoznamov, zručnosť si skúsili v hodine rezbárstva pod vedením uja Jara a aby toho cvičenia palčekov nebolo dosť, teta Slávka z Kreatívneho sveta zo Zvolena ich naučila zdobiť servítkovou technikou veľkonočné vajíčka, s tetou Alou maľovali veľkonočné sadrové postavičky (kuriatka, zajkov, kohútikov, sliepočky).

Keď sa noc prehupla do nového upršaného dňa, vyštartovali sme na nočný výlet mestom - v okolí Mestského úradu sme vysadili v histórii nášho nočného čítania - už druhý ANDERSENOVNÍK! Sláva!

Po návrate do knižnice sa z kútikov ozývalo čítanie kníh venovaných vydavateľstvom Slovart o lenivej čarodejnici, sladké odmeny si deti zbierali v kvíze o slušne vychovanej čarodejnici. Poniektorí súťažili o Kráľa hádankárov, spod stolov sa ozývalo mrmlanie a šepotanie čarodejných príbehov, z nejedného kúta sa ozvalo škrípanie zlomenej farbičky.

Ako sa blížila skorá tretia ranná hodina, spánok padal na očká detí, už len sem-tam vrzli dvere a zrazu nastalo nezvyčajné ticho.

Chat nám tento rok v našej knižnici štrajkoval(:(:... nevyužili sme ho, ale nie je nám to ani trošku ľúto, o zábavu bolo inak postarané, z políc regálov sa nás usmievali tváričky minimojov, čarodejníkov..., duch H. Ch. Andersena sem-tam na nocujúce deti aj zažmurkal.

Alena Javorková – koordinátor detského oddelenia OK AH
Dolný Kubín

LITERÁRNE KLUBY SLOVENSKA SA STRETLI V DOLNOM KUBÍNE V ORAVSKEJ KNIŽNICI

V rámci akcií organizovaných pri príležitosti 55. ročníka Hviezdoslavovho Kubína sa po šiesty raz stretli v Dolnom Kubíne zástupcovia literárnych klubov Slovenska. Tieto stretnutia teda majú už svoju tradíciu pod rovnakým názvom: HVIEZDOSLAVOV KLUBÍN

Bol to výborný nápad stretávať sa v Dolnom Kubíne. Vždy som sa s úľubou díval na podkrovie knižnice. Mal som dojem, že celá strešná väzba nás objíma. Čo nemohla objasniť strecha, to nám láskavo a obetavo doplnili priatelia z knižnice a ich pán riaditeľ, či už pán Gonda, alebo najnovšie aj pán Huba. Stretnutia klubov mali tu už dávnejšiu tradíciu, prítomnosť zaujímavých hostí dodávala cveng, či to bol Daniel Hevier, Ivan Laučik a iní. Zloženie klubovej scény ale dodávalo týmto stretnutiam punc formálnosti. Našťastie všetko sa

začalo lámať k lepšiemu niekedy v roku 2003, kde už kluby začali fungovať viac aj na osobných a priateľských vzťahoch, scéna sa viac diverzifikovala o neformálne zoskupenia a aj o iných zriaďovateľov. To posúvalo klubovú činnosť ďalej a rýchlejšie, razantnejšie a rozhodne kvalitnejšie. Nosná ostávala vždy samozrejme literatúra, ale kluby aj tým, že sa vzájomne viac stretávali, zisťovali, že literárne prezentácie a stretnutia nepoškodí ani hudba, ani vložené prvky performance. A tak šiel čas a... Pohyb a život na klubovej literárnej scéne vygeneroval medzi začínajúcimi autormi mnohých literárnych debutantov, vyšli básnické zbierky, ale aj prozaické diela. Stúpajúca úroveň autorských výsledkov zároveň ponúkla možnosť aj na autorské prezentácie pred publikom. Aj tu sa v niektorých kluboch urobilo kus dobrej roboty a mnohé vystúpenia sú zaujímavé nielen obsahovo, ale aj interpretačne. Činnosť literátov v kluboch neostala bez odozvy ani v mestách a regiónoch kde pôsobia a sú súčasťou kultúrneho prúdu, ani medzi spoločenskými a stavovskými organizáciami, ktoré vysielajú aj ponuky na vzájomnú spoluprácu. Lídri týchto literárnych zoskupení si uvedomili, že autorský, organizačný a invenčný potenciál ľudí v týchto kluboch sa môže spájať a tým vytvárať pre najlepších členov možnosť intenzívnejšie sa presadiť v literárnom kontexte. Stretnutie s názvom Hviezdoslavov klubín 2007 na pôde Oravskej knižnice v Dolnom Kubíne nadviazalo na už predchádzajúce takéto stretnutia z minulých rokov. Malo stmeľovací cieľ, hľadali sa možnosti na hlbšiu spoluprácu klubov v niektorých výstupoch činnosti. Výsledkom bolo pomenovanie spoločnej platformy na ZDRUŽENIE LITERÁRNYCH KLUBOV SLOVENSKA: Hľadali sa možnosti ako sa vzájomne informovať, byť previazaný aktuálnymi kontaktmi. Vznikla internetová stránka ZLKS. Po roku, teda v roku 2008 sa podujatie zopakovalo, ale to už vzájomné prepojenie smerovalo k inštitucionalizácii. Autor tohto článku spolu s Milanom Gondom a Petrom Staríčkom absolvovali stretnutia na Národnom osvetovom centre v Bratislave, kde zo strany generálneho riaditeľa Jána Tazberíka bola deklarovaná pomoc, ponuka na partnerstvo, ale ideálne by bolo, ak by literárne kluby mali jedného zástupcu. Teda Hviezdoslavov klubín 2008 už priniesol pre zástupcov z klubovej literárnej scény mandát na registráciu ZLKS

ako občianskeho združenia. Registrácia Združenia literárnych klubov Slovenska na Ministerstve vnútra SR bola 18. septembra 2009.

Medzitým v priebehu leta sa rozbehla spolupráca ZLKS a Mestskej knižnice v Bratislave. V rámci projektu Pramene sa predstavili tri literárne kluby v čítárni U červeného raka. Cieľom bola prezentácia týchto zástupcov klubovej literárnej scény, čo dokážu, aký spoločný program vedia spolu vytvoriť. Vystúpili postupne LK Mädokýš z Martina, LK Generácia z Bratislavy a LK z Liptovskej knižnice GFB v Liptovskom Mikuláši. Podujatia videli stovky ľudí a mali veľký ohlas aj v samotných kluboch. Je záujem v tom pokračovať aj v ďalšom období.

Vrátim sa k registrácii ZLKS na občianske združenie. Tento status bol potom rozhodujúci pre prípravu Valného zhromaždenia ZLKS, ktoré bolo naplánované na tradičný Hviezdoslavov klubín 2009. Stretnutie finančne podporilo Národné osvetové centrum, Oravská knižnica v Dolnom Kubíne opäť ponúkla svoju strechu a pohostinnosť a bolo dvojdnové. V piatok 2. októbra 2009 večer sa zišli zástupcovia literárnych klubov na spoločnej autorskej prezentácii a potom na neformálnom posedení spolu so zástupcami Národného osvetového centra pani Janeovou a pánom Balcom.

Na druhý deň, teda v sobotu 3. októbra 2009 sa uskutočnilo Valné zhromaždenie ZLKS. Zástupcovia niektorých klubov, ktoré boli v predošlom období signatármi Memoranda ZLKS z rôznych dôvodov neprišli. Prítomných bolo dvanásť hostí a jedenásť zástupcov literárnych klubov s hlasovacím mandátom. Títo zvolili orgány združenia, teda Správnu radu a Dozornú radu. Predsedom združenia na najbližšie tri roky sa stal Ján Cíger, členmi Správnej rady na to isté obdobie Ján Petrík, Milan Gonda, Juraj Gonšor. Predsedom Dozornej rady sa stal Miloš Ondrušek, členovia sú Helena Pagáčová a Miriam Kazimírová. Zároveň Valné zhromaždenie prijalo strategický plán na roky 2009 – 2015 a tiež aj plán na rok 2009, z ktorého som vybral niektoré návrhy na projekty a akcie. Plán je otvorený a na základe požiadavky členskej základne sa môže dopĺňať a meniť.

- Projekt s pracovným názvom Poézia pre mladých – stretnutie mladých autorov pod lektorátom Jána Petrika a niektorých ďalších osobností na workshope v trvaní cca 7 dní by podchytil mladých autorov, schopných a ochotných na seba pracovať. Učilo by sa „literárne remeslo“, diskutovalo, polemizovalo, interpretovalo a samozrejme tvorilo.

- Projekt PRAMENE – vzhľadom na to, že mal veľký ohlas a osvedčil sa, prerokuje Správna rada možnosť jeho pokračovania spolu s vedením Mestskej knižnice v Bratislave.

- Správna rada osloví organizátorov hudobných festivalov a kultúrnych podujatí a ponúkne možnosť prezentácie zástupcov klubovej literárnej scény na nich.

- Správna rada pripraví podujatie Hviezdoslavov klubín po dohode so zástupcami z Oravskej knižnice a NOC. Podujatie bude spojené s Valným zhromaždením ZLKS.

- Správna rada ponúkne zorganizovanie samostatného autorského čítania v rámci programu Hviezdoslavovho Kubína 2010.

- Za veľmi dôležitú považuje ZLKS spoluprácu a partnerstvo s Národným osvetovým centrom, Literárnym centrom, stavovskými spisovateľskými organizáciami a tiež s organizáciami tretieho sektora zameranými hlavne na kultúru.

Prerod ZLKS do inštitucionalizovanej podoby prešiel viacerými fázami a len budúcnosť ukáže perspektívy a opodstatnenosť tohto kroku, ale možnosti sú veľmi veľké. To všetko majú samozrejme vo svojich rukách členské kluby. Pripomínam, že ZLKS im v žiadnom prípade nebude zasahovať do autonómnosti, ale bude im v rámci Stanov združenia pomáhať a ponúkať súčinnosť.

Vyslovujem veľké poďakovanie všetkým pracovníkom Oravskej knižnice Antona Habovštiaka za ich nezištnú pomoc, za pohostenie, za poskytnutie priestoru. Verím, že táto naša spoločná cesta už z pláštikom historickej prinesie nové stretnutia k spoločnému prospechu.

Jano Cíger z Mädokýša – predseda ZLKS

Adresa: Združenie literárnych klubov Slovenska o.z.

Ul. Matúša Dulu 4929/18

036 08 Martin

<http://litkluby.kefoweb.sk/>

ROZHOVOR

Stanislav
Markovič

POVIEDKY

Prezentácia knihy je vždy významnou udalosťou. Širšej verejnosti sa väčšinou dostáva do rúk viacročné snaženie jej autora. Nepochybne to platí aj o knižočke *Poviedky*.

-Zbieralo sa to samozrejme viac rokov. Je to aj tým, že ako v každej inej činnosti človek potrebuje nazbierať isté penzum vedomostí a skúseností, konfrontovať si veci. Možno to bolo aj dobre, lebo som sa mohol k nim vracieť a upravovať ich do konečnej podoby, ako sa objavili v knižke.

Hoci sa poznáme roky, pre mňa je táto kniha milým prekvapením. Musím priznať, že som očakával len pokus o písanie, no prejavil si sa ako skúsený autor. Znamená to, že napísaných textov je podstatne viac, a toto je len prvá – povedal by som – konfrontácia s verejnosťou?

Dá sa povedať, že napísaných vecí je dosť. V minulosti možnosti na vydávanie veľmi neboli, myslím na vydavateľstvá. Sídliť prakticky len v Bratislave a tam bolo dosť lepších autorov, uznaných tými správnymi orgánmi, aj keď určité pokusy boli. Aj vydavateľskí redaktori mali svoje pokyny a aj kamarátov.

S predkladaním verejnosti je to trochu zložitejšie. V takejto forme, myslím knižné vydanie poviedok, je to naozaj prvý raz, ale inak to zasa celkom nové nie je. Niektoré poviedky už boli uverejnené, väčšinou v „novinárskej forme“, teda kratšie, v niektorých novinách. Takže až také prekvapenie to pre niektorých zasa nebolo. Ale teší ma uznanie od autora, možno povedať profesionála, ktorý sa zaoberá písaním už dlhé roky.

Ako a kedy si sa dostal k literárnej činnosti, keď o novinárskej a publicistickej vieme už dávno?

-V mojom prípade sú to spojené nádoby. K tej novinárskej som sa dostal z jednoduchého spravodajského dôvodu. Bolo treba napísať článok o činnosti školy, či organizácií, v ktorých som sa angažoval a často ma o to požiadali. Ako slovenčinár som mal k tomu obvykle najbližšie. Tiež ako riaditeľ školy som sa dostal k problematike public relations prostredníctvom mimoriadne zaujímavého časopisu *Moderní řízení*, ktorý som dlhé roky odoberal. Tam som sa dozvedel základnú premisu, ktorá hovorila: škola môže byť najlepšia, ale ak to nikto nebude vedieť, ako keby ani nebolo. A tak som pochtivo informoval. Potom neskôr, pribudli aj publicistické veci. Nakoniec, čo sa mi zdalo potrebné a zodpovedné voči čitateľom, aby tam našli aj niečo na pobavenie a relax. A tak som začal písať aj veci literárneho charakteru.

Keď sa jedna práca skončí, tak je tu na mieste otázka, čo ďalej? Chystáš pre nás nejaké prekvapenie?

-V prvom rade sa bude treba rozhodnúť, do čoho sa pustiť. Angažujem sa, ako je známe, okrem teraz preberanej témy, ktorou je literatúra, aj trochu vo výtvarnej oblasti. Po výstave *Kresby 2* v októbri 2009 a *Ex libris* vo februári a marci tohto roku, si asi dám pauzu. Niečo bude treba buď uprednostniť, alebo nájsť v tom nejakú rovnováhu, resp. zanechať. Asi sa prikloním k tej prvej časti, literárnej. Čo by to malo byť konkrétne nebudem prezrádzať. V tomto som asi poverčivý, lebo nakoniec nemusí sa to podariť. Nechám to na život, čo prinesie. V jednej z otázok som naznačil, čo som popísal, tak si niečo vyberiem, na čom popracujem.

Kniha sa prezentovala v kaviarni. Je to trochu iné prostredie, ako sme zvyknutí v knižnici. Zmena je aj tu určitým prínosom?

-Prostredie, ako sa ukázalo pri spätnej väzbe od účastníkov, bolo určite zaujímavým, inšpiratívnym. Samo o sebe išlo o estetický priestor, ktorý mal inovatívny náboj v porovnaní so známym prostredím čítárne v Oravskej knižnici A. Habovštiaka, kde sa podobné akcie konajú už roky. Nakoniec každá zmena prináša niečo nové aj v tomto smere.

Mali sme na mysli aj určité perspektívu v tom zmysle, že čítareň v knižnici sa pri jej prestavbe zmení na oddelenie beletrie a tak bolo treba hľadať niečo nové, kde by sa mohli podobné akcie konať. Myslím si, že sa to podarilo.

Autor Stanislav Markovič a zástupca primátora mesta Dolný Kubín Mgr. Roman Matejov počas „krstu“ knihy

Za rozhovor poďakoval
Peter Huba

Bez komentára

ZO SPRÁVY O ČINNOSTI A HOSPODÁRENÍ ORAVSKEJ KNIŽNICE ANTONA HABOVŠTIAKA V DOLNOM KUBÍNE ZA ROK 2009

Zloženie knižničných fondov podľa druhu

Druh dokumentu	rok 2008	rok 2009
knižničný fond	94 812	96 892
z toho špec. dokumenty	4 821	4 834
z toho el. dokumenty	113	113
iné špec. dokumenty	140	153
odborná pre dosp. + ŠD	40 768	41 489
krásna pre dosp. + ŠD	35 892	36 614
odborná pre deti + ŠD	5 318	5 527
krásna pre deti + ŠD	12 834	13 262
periodiká - tituly	137	139
periodiká - exempláre	141	142

Používatelia

Ukazovateľ	rok 2008	rok 2009
Počet používateľov	5 204	5 413
- z toho z okr. sídla (DK)	3 398	3 892
deti do 15 rokov	1 180	1 236
% používateľov DK z počtu používateľov	65,29	71,90
% používateľov DK z počtu obyvateľov	17,21	19,77

Skladba používateľov

Kategória používateľov	rok 2008	rok 2009
A – študenti	1 629	1 733
B – dospelí	1 959	1 949
C – dôchodcovia	320	349
D – deti	1 180	1 236
F – právnické osoby	5	12
K – knižnice	18	36
P – pracovníci, čestní použív.	93	98

Výpožičky

Výpožičky	rok 2008	rok 2009
výpožičky spolu	292 640	307 899
odborná lit. pre dospelých + ŠD	83 005	83 978
krásna lit. pre dospelých + ŠD	58 611	60 039
odborná lit. pre deti + ŠD	9 394	9 569
krásna lit. pre deti + ŠD	35 718	37 899
periodiká	105 912	116 414
Z toho špeciálne dokumenty	2 181	1 358
- z toho AV dokumenty	902	909
- elektronické dokumenty	1 086	234
- iné špeciálne dokumenty	193	215

Výpožičky podľa druhu

Výpožičky	rok 2008	rok 2009
výpožičky celkom	292 640	307 899
z toho absenčné	197 769	201 690
z toho prezenčné	94 871	106 209

Výpožičky podľa druhu dokumentov

Výpožičky	rok 2008	rok 2009
výpožičky celkom	292 640	307 899
z toho odborná literatúra – knihy	90 863	92 507
krásna literatúra - knihy	93 684	97 620
periodiká	105 912	116 414
špeciálne dokumenty	2 181	1 358

Výpožičky kníh podľa používateľov

Výpožičky kníh	rok 2008	rok 2009
výpožičky kníh celkom	184 547	190 127
z toho pre dospelých	141 035	143 161
z toho pre deti	43 512	46 966

Výpožičky na obyvateľ'a, na používateľ'a, obrat knižného fondu

Ukazovateľ	rok 2008	rok 2009
výpožičky na 1 obyvateľ'a celkom	14,82	15,64
výpožičky kníh na 1 obyvateľ'a	9,35	9,66
výpožičky na 1 používateľ'a celkom	56,23	56,88
výpožičky kníh na 1 používateľ'a	35,46	35,12
obrat knižného fondu *	1,96	1,97

KALENDÁRIUM

významných výročí osobností ORAVY v 2. polroku 2010

V júli 2010 si pripomíname...

JÉGÉ

(vl. m. Ladislav Nádaši, pseud. Grob, Dr. Ján Grob, dr. Špata)
spisovateľ, lekár

12. 2. 1866 Dolný Kubín - **2. 7. 1940 Dolný Kubín**

Ladislav Nádaši Jégé pôsobil ako lekár Oravskej župy v Dolnom Kubíne. Publikačne činný bol od roku 1889, spočiatku uverejňoval humoristické poviedky a novely z malomestského prostredia v časopisoch, neskôr sa literárne odmlčal a znova sa aktivizoval až po roku 1918. Satirický pohľad na súveku meštiansku i dedinskú spoločnosť postupne nahradil historickou tematikou, čo ho posunulo do centra slovenskej povojnovej literatúry. V tomto smere vynikol ako autor románu Adam Šangala (1923). Historické novely zhrnul do súborov Wieniawského legenda, Z dávnych časov (1927) a Itália (1931). Realisticky koncipoval aj román Svätopluk (1928). V autobiograficky štylizovanom románe Cesta životom (1930) zachytil udalosti od konca 19. storočia do vzniku ČSR. Súveku slovenskú dedinu priblížil v poviedkovej knihe Kozinský mlyn (1931), do prítomnosti zasadil aj ďalšiu zbierku noviel Medzi nimi (1934) i spoločenské romány Alina Orságová (1934) a s Duchom času (1937). Pokúsil sa o dramatickú tvorbu, knižne vydal divadelné hry Krpčeky sv. Floriána a Mía (1925), venoval sa i literárnej publicistike. Viaceré jeho diela sa stali námetom televízneho a filmového spracovania (Adam Šangala, Cesta životom, Ordinácia, Páni sa zabávajú).

ZOCH Pavol Peter

(pseud. Choč, Jaroslav, Paulín, Ubralov)
sociálny a kultúrny pracovník, redaktor, evanjelický kňaz

3. 7. 1850 Jasenová - 23. 6. 1907 Modra

Pavol Zoch pôsobil ako ev. farár v Jasenovej, v Zariečí a v Modre. Udržiaval kontakty takmer so všetkými slovenskými kultúrnymi a politickými činiteľmi, spolupracoval s českými a moravskými vlasteneckými pracovníkmi v Prahe, Olomouci a vo Viedni, ale aj v Nórsku. Od roku 1886 udržiaval styky najmä so saskou Božou pokladnicou a ďalšími nemeckými ev. cirkevnými spolkami s ústredím v Hamburgu, s podporou ktorej zabezpečil výstavbu novej evanjelickej školy vo Vyrdrnej a zaopatril jej žiakov, neskôr dal novú ev. školu vystavať aj v Zariečí. Propagoval spolkovú a charitatívnu činnosť, aktívne vystupoval proti prejavom vzrástajúcej sa maďarizácie. Publikoval básne a recenzie, neskôr cirkevné - dejepisné, ľudovýchovné a beletristické príspevky prevažne v ev. cirkevných časopisoch. V roku 1892 v spolupráci s M. Krčmerym založil a vydával ev. časopis Stráž na Sione. Amatérsky sa venoval archeológii. Spolupracoval s E. V. Riznerom pri jeho bibliografickom výskume, Š. Roháčovi pomohol založiť kníhtlačiareň v Modre.

PAJDUŠÁK Matúš

(Pajdussák)
regionálny historik

16. 11. 1871 Bobrov - **4. 7. 1950 Smižany**

Matúš Pajdušák kaplánoval v Hrhove a v Spišskej Novej Vsi, pôsobil ako administrátor v Chrasti nad Hornádom, v Jurgove a Slatvine, v roku 1904 sa stal správcom vikariátu v Spišskej Novej Vsi. Od roku 1918 pôsobil ako farár v Markušovciach a od roku 1923 ako farár a dekan v Smižanoch. Ideologicky i politicky sa angažoval v slovenskom národnom klerikálnom hnutí, čo poznačilo i jeho odbornú tvorbu. V roku 1906 založil v Spišskej Novej Vsi Slovenský kruh, v roku 1918 vydal slovenskú gramatiku pre potreby Spišiakov. Známy autor početných štúdií a článkov z dejín Spiša a Oravy, v ktorých vyvracal nacionalizmom ovplyvnené tvrdenia nemeckej, maďarskej a poľskej historiografie. Zozbieral materiál k veľkej práci o cholere na Spiši, ktorú však už nedokončil. Venoval sa i cigánskej problematike, napísal slovenskú učebnicu cigánčiny. V Smižanoch založil prvú cigánsku školu.

MACKOVIČ Ján

funkcionár robotníckeho hnutia, redaktor

5. 7. 1895 Dolný Kubín - 10. 5. 1974 Lake Worth (USA)

Ján Mackovič sa pôvodne vyučil za murára, v roku 1919 sa vystaňoval za prácou do USA. Ako vojak rakúsko-uhorskej armády prebehol na ruskú stranu, po víťazstve VOSR bol príslušníkom ČA. Patril k dejateľom slovenského robotníckeho hnutia v USA, v rokoch 1926-37 pôsobil ako redaktor Rovnosti ľudu, resp. Ľudového denníka, v rokoch 1938-48 sa stal funkcionárom Slovenského robotníckeho spolku a od roku 1948 predsedom tlačového výboru Ľudových novín. Patril k funkcionárom Americko-slovanského kongresu podporujúceho národnooslobodzovací boj slovanských národov, organizoval boj na podporu obnovenia Československej republiky.

GACEK Mikuláš

(pseud. Mikuláš Chočov, G. Mikuláš, Pavol Jančík)

prekladateľ, úradník

10. 7. 1895 Budapešť - 22. 1. 1971 Dolný Kubín

Mikuláš Gacek padol na ruskom fronte do zajatia, v rokoch 1915-16 bol v zajateckom tábore v Ašchabade, v roku 1916 vo Voronežskej gubernii a 1916-17 v Kurgane. V júli 1917 vstúpil do čs. légii v Rusku. V rokoch 1922-26 bol notárom v Lokci, 1926-30 v Párnici, 1930-39 v Dolnom Kubíne. Pôsobil ako tlačový a kultúrny atašé v Moskve (1940-41). Zúčastnil sa prác v Kazachstane, bol občiansky rehabilitovaný (1962). V roku 1918 uverejnil prvé verše v časopise čs. odboja v Rusku Slovenské hlasy. Od roku 1921 uverejňoval preklady ruskej, neskôr sovietskej prózy a drámy v Národných novinách, Slov. pohľadoch a i. Prekladal s vysokou jazykovou a štylistickou úrovňou a moderným pochopením funkcie prekladu. Divadelné hry v jeho preklade hrali všetky popredné divadelné súbory na Slovensku. V roku 1936 bol vyznamenaný krajinskou literárnou cenou M. R. Štefánika (za knihu Sibírske zápisky).

ŠIPKA Juraj

učiteľ, publicista

16. 7. 1815 Liptovský Trnovec - 18. 12. 1891 Partizánska Lupča

Juraj Šipka pôsobil ako učiteľ v Sabinove a vo Veličnej. Patril k zakladajúcim členom Matice slovenskej a bol členom výboru Oravsko-liptovských učiteľov. V roku 1879 dostal záslužný kríž s korunou. Školskej tematike sa venoval v príspevkoch, ktoré publikoval v Štúrových Slovenských národných novinách a Orle Tatranskom. Písal oslavné verše k rôznym príležitostiam.

HABOVŠTIAK Jozef

ľudový rezbár

27. 7. 1905 Krivá - 1986 Krivá

Jozef Habovštiak bol ľudový rezbár s vlastným umeleckým štýlom. Uprednostňoval sakrálne motívy, ale po čase začal tvoriť drevené figúrky zvierat, najmä ovečiek a živočíšstva. Vyrezával postavičky ľudí pri jednotlivých pracovných úkonoch. Nechýbali ani dievčatá v oravských krojoch s hrablami na pleci. V mladosti odišiel do Kanady za robotou. Jeden z jeho betlehemov mal reprezentovať naše ľudové umenie na svetovej výstave v Bruseli (nestihol ho dokončiť). Vo svojich fondoch vlastní betlehem Oravská galéria v Dolnom Kubíne a Slovenské národné múzeum v Martine.

Vo auguste 2010 si pripomíname...

DILONG Rudolf

(pseud. Ďuro Kyjak)

básnik katolíckej moderny, františkán - kňaz

1. 8. 1905 Trstená - 7. 4. 1986 Pittsburg

Rudolf Dilong vstúpil do františkánskej rehole a po noviciáte pôsobil vo viacerých kláštoroch (Hlohovec, Bratislava, Trnava, Malacky). Počas druhej svetovej vojny sa angažoval ako vojenský kňaz na východnom fronte, v roku 1945 emigroval cez Rakúsko do Talianska a napokon v roku 1947 do Argentíny, kde bol duchovným slovenských emigrantov vo františkánskom kláštore v Buenos Aires, od roku 1965 žil v Pittsburgu v USA. Mímoriadne plodný spisovateľ, autor početných

zbierok poézie vydaných na Slovensku i v emigrácii, reprezentoval slovenskú katolícku modernu. Od začiatku 30. rokov vydával básnické zbierky, napr. *Budúci ľudia* (1931), *Slávne na holiach* (1932), *Dýchajte lazy* (1933), *Hviezdy a smútok*, *Mladý svadobník*, (1934-1936), *Mesto s ružou*, *Honolulu*, *pieseň labute*, *Nevolaj, nevolaj* (1938-39), *Plač* (1944), *Moja krv* (1945), *Vlasť volá* (1948), *Listy z emigrácie* (1949) a iné. Venoval sa aj prozaickej a dramatickej tvorbe. Plodný publicista v slovenských i krajských časopisoch, inicioval založenie viacerých literárnych periodík. V emigrácii aktívne pracoval za obnovenie Slovenskej republiky ako funkcionár Slovenského oslobodzovacieho výboru.

KOČIAN Anton

(Koczyan)
zoológ, lesník

2. 8. 1835 Maków, Poľsko – 22. 12. 1916 Dolný Kubín

Anton Kocian sa venoval systematickému výskumu tatranskej fauny, bol popredný znalec jej cicavcov a vtákov. Výborný pozorovateľ, jeho príspevky obsahujú cenné bionomické údaje a patria dodnes k základným prameňom pre poznanie fauny Tatier. Udržoval styk s viacerými poľ. a uh. prírodovedcami, prispieval do poľ., nem. a maď. časopisov, cenné údaje obsahujú jeho terénne protokoly. V roku 1869 venoval zbierku 167 vtákov v 224 exemplároch a 33 druhov cicavcov v 45 exemplároch Oravskému múzeu v Oravskom Podzámku, v roku 1884 získalo od neho Podtatranské múzeum v Poprade zbierku 83 druhov vtákov v 164 exemplároch a 33 druhov cicavcov v 45 exemplároch, obe zbierky sú najst. zachovanými zbierkami vtákov a cicavcov na území Slovenska a predstavujú jedinečnú regionálnu zbierku i v celoštátnom meradle.

VOJTAŠŠÁK Ján

cirkevný hodnostár

14. 11. 1877 Zákamenné – **4. 8. 1965 Ríčany**, poch. v Zákamennom

Ján Vojtaššák bol v roku 1921 vysvätený za spišského biskupa. V máji 1945 zatknutý a bez vyšetrovania väznený v Prahe-Ruzyni, odsúdený na 24 rokov väzenia, v roku 1990 bol zrušením rozsudku rehabilitovaný. Podporil úsilie o vytvorenie ČSR, odmietal čechoslovakistické tendencie a pokusy oslabiť slovenskú r. k. cirkev. Predsedal Ústrednej katolíckej charite na Slovensku, podporoval cirkevné školstvo. Požadoval právo cirkvi na slobodné hlásanie kresťanskej náuky, na náboženskú výchovu na školách, vlastnú tlač, spolky, rehole, výchovu kňazov, sociálnu činnosť a neobmedzené kontakty s pápežskou kúriou. V literárnej a redaktorskej činnosti spolupracoval s A. Hlinkom, F. R. Osvaldom, I. Grebáčom, K. Kmeťkom, J. Pöstényim, podporoval aj Spolok sv. Vojtecha a Maticu slovenskú. Zúčastnil sa na preklade sv. Písma (knihy Genézis).

MIKLOŠICA Vavrinec

(Miklušica)

národno-kultúrny pracovník, lekár

5. 8. 1815 Námestovo – 12. 7. 1883 Námestovo

Vavrinec Miklošica pôsobil ako okresný lekár v Námestove, od roku 1876 sa stal oravským župným lekárom. Od 40. rokov 19. storočia vyvíjal na Orave národno-buditeľskú činnosť, v revolúcii 1848-49 v otvorených vystúpeniach povzbudzoval k podpore slovenského povstania a propagoval slovenskú tlač. Zaslúžil sa o vybudovanie náhrobného pomníka M. Hamuljakovi v Námestove (1873), organizoval zbierky na národné ciele a podporoval chudobných študentov. Tlačou vydal dizertáciu o pohlavných chorobách a článok o liečivých vodách v Oravskej Polhore, v rkp. zanechal niekoľko lekárskeho práca.

DROPPA Ján

národno-kultúrny pracovník, evanjelický kňaz

24. 7. 1809 Liptovský Hrádok - **11. 8. 1890 Žaškov**

Ján Droppa pôsobil ako evanjelický farár vo Vrbici, v rokoch 1837-88 v Štrbe. Angažoval sa ako národný a osvetový pracovník, založil spolok miernosti v Štrbe, bol členom spolku Tatrín, udržoval styky s M. M. Hodžom a inými národovcami. V roku 1846 podpísal osvedčenie za spisovnú slovenčinu, podporoval slovenskú tlač, prispel na budovu MS a na zriadenie slovenského gymnázia v Martine. Bol agilným rozširovateľom tlače.

JABLONSKÝ Anton

učiteľ, ovocinár

21. 11. 1903 Jablonka (Poľsko) - **15. 8. 1970 Dolný Kubín**

Anton Jablonský pochádzal z učiteľskej rodiny. Za svojho účinkovania na rôznych školách propagoval ovocné škôlky a sady. Bol členom Ústredného výboru Slovenskej ovocinárskej spoločnosti, viedol kurzy pre učiteľov ovocinárov. Písal do odbornej tlače populárne články o pestovaní ovocia, zeleniny a kvetov. Preložil a pre slovenské pomery upravil knihu J. Vaneck: Jak dopestovať hojnosť krásneho ovocia. Propagoval prírodné krásy Oravy.

STYK Jozef Juraj

politik, hospodársky pracovník

19. 3. 1897 Dolný Kubín - **28. 8. 1965 Sučany**

Jozef Styk sa od roku 1935 aktívne angažoval v agrárnom hnutí, neprijal vznik Slovenskej republiky, bol blízky spolupracovník J. Ursínyho a J. Letricha, v júli 1944 kooptoval za člena ilegálnej SNR. Po vypuknutí povstania prišiel do B. Bystrice, kde sa podieľal na založení demokratického klubu v povstaleckej SNR. Ako delegát SNR sa v marci 1945 zúčastnil na moskovských rokovaníach, spolupracoval na príprave Košického vládneho programu. Propagoval česko-slovenskú vzájomnosť, počas štúdií v Brne bol spoluzakladateľ spolku Kriváň. V rokoch 1946-47 pôsobil ako poverený SNR pre techniku, 1947-48 pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu, po roku 1948 pracoval v rozličných podnikoch.

BURIAN Ján

(pseud. Burilovič, Dupnoskalský, Hoskoran, J. B. Porubský, Jano s „Vfšku“, Škorpion, Ján Vríččan, Vrútcán)
učiteľ, redaktor, osvetový pracovník

6. 6. 1856 Oravská Poruba - **29. 8. 1915 Martin** - Vrútky

Ján Burian sa venoval hospodáreniu. Pedagogická práca podnietila jeho publikačnú činnosť. V rokoch 1886-97 spolupracoval s časopisom Dom a škola. Príspevky o školských otázkach a problémoch učiteľov i žiakov publikoval v slovenskej tlači, kde si všímal hmotné povznesenie ľudu, soc. otázky učiteľov. Jeho prozaické práce sú ilustráciou názorov na národný a spoločenský život.

V septembri 2010 si pripomíname...

KOVALČÍK Anton

národný pracovník, kňaz

1. 9. 1870 Zubrohlava - 1. 10. 1928 Ružomberok

Anton Kovalčík pôsobil ako katolícky kaplán a farár v Ždiari, Hrabušiciach, v Ružbachoch, potom v Sedliackej Dubovej, Chlebniciach, Pucove, v Mútnom a napokon vo Svätom Michale. Venoval sa osvetovej a dobročinnnej práci, zbieral príspevky na pohorelcoch, v roku 1914 ho odsúdili na smrť, pretože odhovárал svojich farníkov, aby nestrieľali na slovanských vojakov, vyslobodili ho len zásluhou osobnej intervencie oravského župana Juraja Bullu.

KAVULJAK Andrej st.

poľnohospodársky publicista

3. 9. 1855 Ústie nad Oravou - 4. 5. 1934 Ústie nad Oravou

Andrej Kavuljak st. hospodáril na zdedenom majetku v rodnej obci, zaoberal sa plátenníctvom. Pôsobil ako dozorca a manipulant kamennouhoľnej spoločnosti v Ústí nad Oravou, r. 1885-91 a 1893-1903 starosta obce. Zakladateľ hasičského zboru. V roku 1890 uverejnil prvú novinovú správu o hospodárskych pomeroch na hornej Orave, najmä v poľnohospodárstve, plátenníckom spolku a o potrebe priemyslu. Jeho spis o dobytkárstve, v ktorom propagoval chov plemenného dobytky a šľachtenie, vychádzal na pokračovanie v budapeštianskych slovenských periodikách.

FABRICIUS Ján

učiteľ, autor polemických spisov

1620 Sedliacka Dubová - **22. 9. 1675 Sibiu**

Ján Fabricius pôsobil do roku 1666 ako učiteľ v Brezne, od roku 1667 ako rektor školy v Košiciach, od roku 1673 profesor, neskôr ako rektor gymnázia v Sibiu. Napísal teologické dišputy a polemiky obhajujúce luteránsku reformu, okrem iného proti rektorovi trnavskej univerzity Holovitiovi. Polemizoval aj s predstaviteľmi spišských miest, s košickými jezuitami a i.

BELAN Ctibor

(vl. menom Tibor Weis)

akademický maliar, grafik, ilustrátor, monumentalista

29. 9. 1920 Močiar - 23. 6. 1991 Bratislava

Ctibor Belan sa významne podieľal na formovaní československej výtvarnej kultúry, jeho dlhoročná organizátorská, koncepcná a funkcionárska činnosť zanechala stopy pri zakladaní a činnosti kultúrnych organizácií a inštitúcií. Aktívne sa podieľal pri vzniku a budovaní ZČSVU, SNG, družstva „Tvar“, Fondu slovenských výtvarných umelcov a jeho podniku „Dielo“, Oravskej galérie v Dolnom Kubíne. V roku 1965 bol menovaný do čela prípravného výboru na založenie Oravskej galérie. Podieľal sa na jej vzniku, rozvoji ako spolupracovník, predseda umelecko-vedeckej rady a 1977-84 ako jej riaditeľ. Osobitnú pozornosť venoval výstavbe galérie - príprave expozícií a budovaniu zbierok starého a ľudového umenia a slovenského výtvarného umenia 20. storočia. Významnou mierou prispel aj k riešeniu otázok záchrany hnutelných a nehnuteľných pamiatok Oravy. Znalca výtvarného umenia, po roku 1948 člen celoštátnych ideologických a odborných porôt. Zúčastňoval sa kolektívnych výstav slovenského výtvarného umenia doma i v zahraničí. Vystavoval spoločne s manželkou akademickou maliarkou Máriou Medveckou.

V októbri 2010 si pripomíname...

BELUŠ František

náboženský spisovateľ

3. 10. 1830 Bobrov - 15. 8. 1873 Kalocsa, Maďarsko

František Beluš pôsobil ako profesor na gymnáziu v Trnave, kde vyučoval rétoriku, poétku, prírodopis, matematiku, nemckú a maďarskú literatúru. Ovládal češtinu, poľštinu, maďarčinu, nemčinu, taliančinu, francúzštinu, arabčinu, hebrejčinu, latinčinu a gréčtinu. Propagoval jezuitskú ideológiu, napísal životopisnú prácu o japonských jezuitoch, preložil obrázkovú veršovanú bibliu. Písal latinské verše, básňami a článkami prispieval do Katolíckych novín, Cyrilla a Methoda, viaceré jeho prác zostalo v rukopise.

HALUŠKA Štefan

historik, katolícky kňaz

27. 5. 1857 Tvrdošín - **11. 10. 1925 Dolný Kubín**

Štefan Haluška pôsobil od roku 1917 ako farár v Dolnom Kubíne. Ako nástupca Jozefa Kohutha zostavil výťah z jeho historických prác, ktoré boli uverejnené v diele Jozefa Hradského: Additamenta ad initia, progressus ac praesens status Capituli Scepusiensis (1903). V roku 1907 vydal prácu Orava pred reformáciou a po reformácii. Publikoval články v Katolíckych novinách, Národných novinách a Svätej rodine.

MAXOŇ Milan

(Maxon)

národohospodár, verejný činiteľ

11. 10. 1890 Dolný Kubín - 1. 3. 1943 Bratislava

Milan Maxoň prispel počas burž. ČSR k podriadeniu Slovenskej banky Živnostenskej banke a agrárnemu kapitálu. Po vzniku tzv. slovenského štátu sa zúčastnil na organizovaní Maďarsko-českej priemyselnej banky v Budapešti a na niektorých miestach Slovenska pod maďarskou okupáciou. Do roku 1936 predsedal Obchodnej a priemyselnej komore v Košiciach, zaslúžil sa o hospodársky rozvoj mesta. Ekonomickou publicistikou prispieval do Slovenského východu a Hospodárskych novín.

SCHELLING Martin

spisovateľ, lekár

7. 1. 1898 Podbiel – **16. 10. 1965 Piešťany**

Martin Schelling ako lekár pôsobil v Trenčíne, Žiari nad Hronom, v rokoch 1936-52 bol okresným lekárom v Novej Bani, kde sa zúčastnil SNP, po jeho ústupe do hôr sa vrátil do Novej Bane, kde žil pod dozorom gestapa, ale pre nedostatok lekár-

rov mohol vykonávať lekársku prax. V Novej Bani zriadil civilnú nemocnicu. V literárnej tvorbe sa realizoval ako autor krátkych próz (úvahy, poviedky, črty), v ktorých tematicky čerpal zo študentského a lekárskeho prostredia (Sen mladého anatóna, Klak-frac-lak, Náš máj, Pomsta, Memoáry, Búrka z jasného neba, Dusný podvečer..., Pohroma, Slovenská pieseň, Hana a i.). Uverejňoval v časopisoch Vatra a Svojeť, v periodikách Slovenský národ, Slovenský svet a Slovenská politika, do zdravotníckych časopisov prispieval osvetovo-humoristickými článkami.

ŽAŠKOVSKÝ Jozef

(Zsaskovszky)

hudobný skladateľ, publicista, katolícky kňaz

17. 10. 1830 Dolný Kubín - 1905 Eger, Maďarsko

Jozef Žaškovský pôsobil v pastorácii. Venoval sa cirkevnej hudbe, upravoval diela a uverejňoval články z oblasti hudby. Vydal spevník Egri gregorián énekkönyv, hodnovernosť nápevov je problematická, jeho úpravy boli uverejnené vo viacerých spevníkoch.

CHODÁK Ladislav

chemik

20. 10. 1915 Dolný Kubín - 2. 9. 1981 Bratislava

Ladislav Chodák prednášal chémiu a technológiu prírodných vláknotvorných polymérov na Chemickotechnologickej fakulte SVŠT v Bratislave. Inicioval a realizoval nové smery v technológii umelých vlákien. Vyriešil a zaviedol do prevádzky farbenie viskózového hodvábu v hmote, novú aviváž pre umelú striž a výrobu viskózy vlneného typu na zariadení pre bavlnený typ. Zaviedol špecializáciu na chemické vlákna na SVŠT. Udržoval kontakty s priemyslom chemickým vlákien, navrhoval nové výrobné zariadenia. Autor a spoluautor desiatok vedeckých štúdií a odborných článkov, ktoré publikoval v časopisoch Chemické zvesti, Chemické listy a Chemické vlákna.

BORIN

(vl. menom Augustín Náčin, pseud. Agor, Júlia Divinská)

básnik, redaktor

22. 10. 1900 Námestovo - 25. 7. 1977 Bratislava

Augustín Náčin Borin pôsobil celý život ako redaktor a ovplyvňoval literárny život na Slovensku. Pracoval v bratislavskej redakcii Slováka (1922), v redakcii Slovenského národa (1924), súčasne bol zodpovedný redaktor literárneho časopisu Vatra. V rokoch 1927-39 bol pracovníkom Tlačového odboru slovenskej odbočky Národnej rady, vydával vlastným nákladom literárny časopis Pero. V rokoch 1939-40 pôsobil ako redaktor Slovenskej politiky, 1940-45 denníka Slovák, po vojne pracoval v redakciách rozličných periodík (Hlas práce, Národné noviny, Náš národ a i.). V básnickej tvorbe bol ovplyvnený poéziou Hviezdoslava i slovenskej moderny a filozofiou R. Thákura. Výber prírodnej a intímnej lyriky vydal v zbierkach Básne v próze (1925), S dovolením (1926).

V novembri 2010 si pripomíname...

KUBÍNI Mikuláš

historik, archeológ, právnik

7. 11. 1840 Demänová - 24. 1. 1937 Oravský Podzámok

Mikuláš Kubíni ako jeden z prvých bádateľov sa systematicky zaoberal dejinami Oravy. Výsledky svojho výskumu prezentoval v prvých monografiách o Oravskom hrade (Árva vára, 1872) a o Oravskej župe (Árvavármegye, 1891), viacero biografických prác venoval veľmožskému rodu Turzovcov (Gróf Thurzó György levelei nejéhez 1-2, 1876; Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre 1598-1625, 1887), pričom pečate na listoch v Turzovskej korešpondencii sústredil do cennej zbierky a vydal jej katalóg (Az árvai vár levéltárában őrzött pecsétyűjtemény..., 1879). V oblasti genealógie spracoval rod svojej matky Barbory Kubíniovej ako aj vlastný rod Kubíniovcov. Pri vykopávkach na viacerých lokalitách (Vyšný Kubín, Oravský Podzámok, Istebné a i.), objavil množstvo prehistorických pamiatok, ktoré ukladal do múzea Oravského komposorátu.

Jeho nálezy a práce tvorili najkomplexnejší súbor prameňov k prehistórii Oravy, svoju archeologickú zbierku daroval Slovenskému národnému múzeu v Martine. Zaslúžil sa o postavenie budovy Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne a usporiadanie jej zbierok. Štúdiami a článkami prispieval do maďarskej tlače, do maďarčiny preložil Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu.

VESELOVSKÝ Ignác

kultúrny pracovník, farbiar

1778 Námestovo – **12. 11. 1845 Námestovo**

Ignác Veselovský bol od roku 1804 členom farbiarskeho cechu v Kežmarku, vlastnil farbiarsku dielňu v Námestove, od roku 1823 bol správca Hamuljakovho majetku Vahanov vo vtedajšom Námestovskom okrese. Podporoval slovenské národnoobrodenské a literárne snahy, predplácal slovenskú a českú tlač. Ludové piesne, ktoré zbierali jeho dcéry, vyšli v Kollárových Národných spievankách.

ŠIMALČÍK Juraj

profesor teológie, cirkevný spisovateľ

13. 11. 1895 Slanica - 4. 2. 1961 Pezinok

Juraj Šimalčík pôsobil ako kaplán v Martine, v rokoch 1921-24 ako notár biskupskej kúrie v Žiari nad Hronom, od roku 1924 bol profesor filozofie a teológie na seminári v Banskej Bystrici. V roku 1934 cirkevný sudca, od roku 1936 profesor dogmatiky na bohosloveckej fakulte v Bratislave. Venoval sa dogmatike a mariológii, ako aj prekladateľskej činnosti. Bol autorom knižných prác a štúdií. Publikoval v periodikách Kultúra, Katolícke noviny, Plameň, Rozvoj a i.

BRUCK Leopold

knihovník, veršovník, učiteľ

15. 11. 1800 Žaškov - 18. 4. 1866 Dolný Kubín

Leopold Bruck pôsobil ako učiteľ v Žaškove a v Dolnom Kubíne. Patril k popredným členom Spoločnosti vychovávateľskej na Orave. Okrem neobyčajnej starostlivosti o Čaplovičovú knižnicu pri jej prevážaní a inventarizovaní celého jej fondu má trvalé zásluhy o obranu knižnice proti dolnokubínskemu richtárovi Michalovi Radlinskému (1852), ako aj o usporiadanie a skatalogizovanie väčšej časti knižnice. Túto prácu vykonával ako knihovník v rokoch 1852-66. V mladosti skladal latinské, neskôr príležitostné verše, najmä pri pohreboch (vyše dvesto), svadbách, jubileách a pod., zostali zväčša v rukopisoch.

V decembri 2010 si pripomíname...

KAVULJAK Andrej

historik, lesný inžinier

5. 12. 1885 Ústie nad Oravou - 30. 5. 1952 Dolný Kubín

Andrej Kavuljak je známy ako popredný slovenský odborník v lesníctve, ktorý svoje bohaté teoretické i praktické skúsenosti prezentoval vo vysokoškolskej učebnici Zriadenie lesov (1949) a v monografii Les a pasenie (1952). V jeho vedeckovýskumnej činnosti dominovala tematika dejín lesníctva, ktoré spracoval v syntéze Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku (1942), osobitnú pozornosť v tomto smere venoval Orave a Považiu (Oravský komposesorát, Lietava, podnik feudálneho hospodárskeho systému). Ako historik výsledky svojho bádania zhrnul v práci Hrad Orava (1927) a vo viacerých štúdiách, ale najmä posmrtno vydanom diele Historický miestopis Oravy (1955). V roku 1915 ako vojak rakúsko-uhorskej armády padol do ruského zajatia, do roku 1918 internovaný v zajateckých táboroch v Rusku. Po návrate na Slovensko pôsobil ako lesmajster a komposesorátny inšpektor v Oravskom Podzámku, neskôr ako inšpekčný úradník Štátnych lesov a hlavný lesný radca Riaditeľstva Štátnych lesov a majetkov v Litovskom Hrádku. Prednášal na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach.

ŠTRBÁŇ Ján

náboženský spisovateľ

25. 6. 1878 Trstená – **11. 12. 1960 Detva**

Ján Štrbáň kaplánoval v Lovčici-Trubíne, v Čiernom Balogu, v Bojniciach, ako administrátor pôsobil v Španej Doline, Jas-trabej a vo Zvolenskej Slatine. V rokoch 1908-21 bol dekan v Horných Opatovciach a nakoniec v Detve. Angažoval sa v sociálnej a kultúrnej oblasti. Autor modlitebných kníh prispieval do cirkevných časopisov *Náš priateľ*, *Kráľovná sv. ružen-ca*, *Svätá rodina*.

MUŠÁK Štefan

verejný činiteľ, právnik

17. 12. 1905 Námestovo - 11. 4. 1969 Námestovo

Štefan Mušák sa počas štúdia aktivizoval v študentskom hnutí, bol funkcionár Zväzu slovenského študentstva a predseda Spolku oravských akademikov v Bratislave. Patril k predstaviteľom Hlinkovej ľudovej strany v regióne. Od roku 1940 ako jej poverenec pre Námestovský okres, od roku 1941 ako člen tatranského župného výboru a poslanec slovenského snemu za Námestovský a Trstenský okres.

NOVÁKOVÁ-FÁBRYOVÁ Mária

prvá slovenská filmová herečka

18. 12. 1900 Martin – 20. 7. 1973 Dolný Kubín

Mária Nováková-Fábryová vyučovala v kláštornej škole. Hrávala ochotnícke divadlo. Keď poslala svoju fotografiu z Urbánkovej hry Rozmajrín strýkovi do USA, dostala sa snímka do rúk Jaroslava Siakela, ktorý si ju vybral za hlavnú predstaviteľku do slovenského filmu *Jánošík* (1921). Po skončení filmovania sa znovu vrátila k učiteľskému povolaniu.

KUTLÍK Ján st.

publicista, evanjelický kňaz

9. 5. 1806 Vyšný Kubín - **20. 12. 1890 Nagybánhegyes**, Maďarsko

Ján Kutlák pôsobil ako evanjelický kňaz v Sinnikolau Mare, v Mocreá, v Pitvarosi, kde bol činný v nedeľnej škole, bol v styku s Ľudovítom Štúrom. Prispieval do Slovenských národných novín a Orla tatranského, po penzionovaní publikoval v *Národnom hlásniku*, *Národných novinách*, *Obzore*, *Pešťbudínskych vedomostiach*, *Slove života*. Uverejňoval národno-obranné, životopisné, miestopisné a osvetové články, ale najmä rozličné historky, obrázky zo života v Hercegovine a v Turrecku. Samostatne vydal kázne a knihu historiek pre ľud. Aktívny propagátor moderného hospodárstva, včelárstva a ovocnárstva.

ČAPLOVIČ Emil

pedagóg

20. 11. 1912 Veličná - **24. 12. 1985 Bratislava**

Emil Čaplovič pôsobil ako náčelník štábu výsadkového vojska na MNO, o dva roky neskôr na Vojenskej akadémii v Prahe ako pedagóg. Bojoval na strane ČA v Sovietskom zväze za naše oslobodenie. Pri tejto príležitosti prehovoril do moskovského rozhlasu k učiteľom, aby vedeli, kde je ich miesto. Dosiahol hodnosti plukovníka a titul Ing. v Čs. armáde. Získal tri vojnové kríže, Rad červenej zástavy, Červenej hviezdy, Bieleho leva a ďalšie vyznamenania. Napísal okrem iných aj autobiografické spomienky z druhej svetovej vojny pod názvom "Aby nezabudli, ako sa rodila sloboda".

BUC Štefan

(pseud. Štefan Bonaventura, Štefan Goral)

spisovateľ, literárny vedec, učiteľ

24. 12. 1910 Bobrov - 22. 4. 1966 Valparaiso, USA

Štefan Buc pôsobil ako profesor gymnázia v Malackách, po roku 1945 krátko učil na gymnáziu v Trstenej, v roku 1948 emigroval, bol učiteľom v Paríži, v Kanade (Montreal) a od roku 1950 v USA (Pittsburg, Easton, Buffalo). Debutoval krátkymi prózami a veršami v katolíckej tlači. V románe *V bratskom objatí* z prostredia hornej Oravy po 1. svetovej vojne zachytil spoločenské konflikty a politický zápas medzi stúpenkami agrárnej strany a autonomistami s otvorenými sympatiami k Hlinkovmu ideovému programu. Pokúšal sa aj o prácu z teórie verša a teórie prekladu, no jeho teoretické východiská boli už prekonané a podrobené kritike. Prekladal z francúzskej a belgickej literatúry. Redigoval časopisy *Dobrý pastier* a *Listy svätého Františka*.

PAJDUŠÁK Kaboš

(neskôr Hevesi)

osvetový pracovník, katolícky kňaz

25. 6. 1817 Bobrov - **27. 12. 1880 Szilhalom, Maďarsko**

Kaboš Pajdušák pôsobil ako kaplán v Szent-Erzsébet a v Csányi, od roku 1875 ako farár v Szilhalome, kde si zmenil meno na Hevesi. Popri duchovnej činnosti sa venoval otázkam poľnohospodárstva a osvety, zamerával sa na pestovanie dýň, publikoval články v kalendároch a hospodárskych časopisoch.

CUBÍNEK Emanuel Jozef

prekladateľ, publicista, učiteľ, kňaz

14. 5. 1913 Oravská Polhora - **30. 12. 1965 Jur pri Bratislave**

Emanuel Cubínek vyučoval taliančinu a slovenčinu na gymnáziách v Bratislave, Skalici a Malackách. V roku 1950 sa stal zamestnancom Spolku svätého Vojtecha v Trnave, potom správcom fary v Skalici. Písal verše, novely a články do časopisov (Plameň, Kultúra, Katolícke noviny a i.), neskôr sústavne prekladal z chorvátskeho a latinského jazyka s osobitným zameraním na diela katolíckych autorov.

Spracovala **Darina Zemenčíková**

Zoznam bibliografických odkazov

ČAPLOVIČ, Ján. Portréty dejateľov Oravy. Dolný Kubín: ORA-PRESS, 1990. 169 s. ISBN 80-900408-1-0.

DUDÁŠ, Ján – JANEK, Jozef: Literárno-kultúrny cestopis Oravy 2. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 2002. 337 s. ISBN 80-88803-41-1.

Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1-3. / Pavol Uhorskai... [et al.]. Lipt. Mikuláš: Transcius, 1997, 2001.

FLORIN, Theo Herkeľ. Oravci v slovenskej kultúre. Dolný Kubín: Okresný dom osvety, 1964. 45 s.

MAŤOVČÍK, Augustín. Slovník dejateľov hornej Oravy. Námestovo: Malé vydavateľstvo poézie, 1994. 108 s. ISBN 80-85705-07-9.

MAŤOVČÍK, Augustín et al. Reprezentačný biografický lexikón Slovenska. Martin: Matica slovenská, 1999. 384 s. ISBN 80-7090-537-9.

MAŤOVČÍK, Augustín et al. Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia. Martin: Slovenská národná knižnica, 2008. 576 s. ISBN 978-80-89301-12-6.

REZNÍK, Jaroslav. Túry do literatúry: po literárnych stopách Slovenska. Bratislava, Slovart, 2001. 480 s. ISBN 80-7145-616-0.

Slovenský biografický slovník. Zv. I-VI. Martin: Matica slovenská, 1986, 1987, 1989, 1990, 1992, 1994.

Informačným zdrojom pri spracovávaní a selektovaní osobností boli elektronické databázy, kartotéky, príručná knižnica a pomocný aparát regionálneho oddelenia Oravskej knižnice Antona Habovštiaka.

Hnev dolnokubínskeho richtára

Čo budeme tajiť. Treba po pravde priznať, že medzi Veličnou, Veľkým Bystercom a Dolným Kubínom bolo v minulosti aj veľa rivality. Keď sa jednému darilo, druhý sa boril s nástrahami prírody alebo aj ľudskej zloby.

Veľký Bysterec sa mal kedysi stať ozajstným mestom. Už k tomu chýbalo len veľmi málo, ba len krôčik. Čo narobíš, keď sa príroda vzprieči, alebo aj iné okolnosti sa náhle akosi zmenia.

Ani Veličná to nemala ľahké. Veľká rovina i pôda, akú jej mohla závidieť každá dedina. Stoličná správa sa tu usadila i remeslá prekvitali. Prišli však zlé časy a všetko sa na ruby obrátilo.

Len Dolnému Kubínu sa ani v zlých časoch nevodilo najhoršie, i keď nemal čo veľmi iným na obdiv vystavovať. Koľkože mal pôdy na hospodárenie a koľko pod stavby? Nebolo sa kde veľmi roz'ahovať.

Susedia na snaženia Kubínčanov hľadeli s nevôľou. Po svojom si vysvetľovali, akými čarami sa z nich stali mešťania.

Už dávnejšie sa vedelo, že ktosi drží nad Kubínom ochrannú ruku. I tak si rozprávali:

„Ktože sa nad nami trápil, keď sa na nás veľké nešťastia valili. Skôr dáky úškrnok nám venovali. Ten hej.

A Kubínu? Aj hradní páni sa nad jeho boľáčkami trápili, hľadeli, ako mu pomôcť. Už nebohý mocný Thurzo s tým začal. Kubínu prial viac ako Veličnej i ostatným mestečkám. Nedalo sa to len tak prehliadnuť.“

Všetko však býva v skutočnosti oveľa zložitejšie, ako sa na prvý pohľad môže zdať.

Kubínčania určite vedeli ako na to. Všetelijako sa snažili osvietenu a veľkomožnú hradnú vrchnosť na svoju stranu prikloniť.

Medzi ľuďmi aj v Dolnom Kubíne sa však hovorilo ešte niečo iné. Či bolo na tom niečo pravdy, už dnes nikto nepotvrdí, ani nevyvráti.

Nuž počúvajte a sami si urobte záver!

Raz sa osvietený pán gróf Gašpar Ilešházi, rytier zlatého rúna, jeho cisársko-kráľovskej jasnosti radca, dedičný župan Trenčianskej a Liptovskej stolice, pán hradu Likava, ako aj hlavný župan Oravskej stolice, sa vracal z akejsi dlhej cesty.

Už sa zvečerievalo. Krajinu začala pomaly do svojho náručia zvierat' tma. V takom čase počestní hľadajú miesto, kde by v pokoji a hlavne v bezpečí prenocovali. Osvietený gróf mal veľmi naponáhlo a do hradu už nezostávala dlhá cesta. Práve sa chystali prebrodiť z Veľkého Bysterca do Dolného Kubína a potom zabočiť popri rieke Orava nahor.

Koč sa hojdal, občas ktorési koleso nadskočilo na veľkom zvariaku, alebo vhušlo do výmoľa. Dakedy len-len že sa koč neprevrátil.

Osvietený pán si podriemkaval, sem-tam otvoril ktorési oko a nazrel okienkom von, aby sa presvedčil, koľko ešte zostáva na hrad.

V jednu chvíľu, akurát vtedy, keď už vchádzali do Dolného Kubína, v kočiari zažiarilo svetlo a oproti veľkomožnému pánovi sedel akýsi muž. Bol celý biely, akoby ho múkou v mlyne obsypali, no ani živý ani mŕtvý.

Gašpar Ilešházi sa veľmi preľakol. Ruky vystrčil pred seba, akoby sa chcel chrániť pred akýmsi príznakom. V jednej zvieral palicu zlatom i striebrom zdobenú a vzácnymi kameňmi vykladanú. Už-už chcel zabúchať na pohoniča, alebo drába, aby mu prišli na pomoc, no ruka mu zdrevenela. Akási sila ho zastavila.

„Dolnému Kubínu treba pomôcť,“ začal v tej chvíli neznámy muž. V kočiari akoby väčšia žiara vzbĺkla. Bolo tam ako vo dne.

Gašpar Ilešházi sa ešte viac preľakol. Keby nebol sedel, určite by sa mu nohy podlomili a sklátil by sa ako podťatý.

„Kto si a čo odo mňa chceš,“ predsa len horko-t'ažko prehovoril.

„Nepamätajú sa oni na mňa? Ani na to, čo mne, kubínskemu richtárovi, prisľúbili?“ začal oproti sediaci muž.

„Ale veď ty si už dávno...“ gróf nedopovedal.

„Áno, ja som už mŕtvy, ale oni žijú a mali by sľuby plniť,“ ostro cudzí chlap.

Gašpar Ilešházi sa pomrvil, aj tvár mu skrivilo.

Jemu, šľachticovi, ktosi vyčíta, že si sľuby neplní? Ba ako s väzňom narába. Kto to kedy slýchal.

Opäť sa chcel zahnať palicou. Ani teraz sa nevládal pohnúť. Akási sila ho pritlačila ku stene koča. Daromná bola jeho námaha.

„Všetko sa dá aj podobrotky. Nemusí vaša veľkomožnosť hneď na zlé myslieť. Aj keď to oni radi robia. Každému dajú hneď vedieť, že sú v tomto kraji najväčším pánom,“ začal s prísnou tvárou chlap, čo sa v koči usadil.

„Môžem sľúbiť, že sa im viac na oči neukážem, ak aj oni dodržia a splnia, na čo už dávno dali svoje šľachtické slovo. Je to moje jediné želanie. Potom sa už ani iným neukážem.

Beda, ak sa tak nestane. Po celom vidieku budem rozchyrovať, aký sú oni človek,“ zdôraznil chlap, čo sa za bývalého kubínskeho richtára vydával.

Gašpar Ilešházy ťažko vydychoval. Každého by po tých slovách dal zbičovať a potom uvrhnúť do temnice, odkiaľ by sa už nikdy živý nevrátil.

Keby sa bol stretol s obyčajným človekom, určite by sa tak bolo stalo. No tento takým nebol. Išla z neho žiara, bol biely ako stena, no, ani živý ani mŕtvy.

Gašparovi Ilešházi mu sa tiež chvíľami zdalo, že je to len sen.

„Kubínu musí vaša osvietenosť dať to, čo najviac potrebuje,“ prerušil ťaživé grófove myšlienky cudzí chlap.

„Ale veď,“ začal gróf, no nedopovedal.

- Nebudem ja protirečiť, aspoň nie teraz, zle by som mohol pochodiť, - pomyslel si.

„A čože som to pred časom sľúbil?“ skúsil gróf aspoň čas oddialiť, kým niekto nepríde na pomoc.

„Najlepšie vedia oni, čo Kubín najviac potrebuje. Jarmoky i trhy by sa tu mali konať. Poddaných treba na mešťanov povýšiť,“ doložil biely chlap a zažiarilo z neho ešte väčšie svetlo ako predtým.

„Porozmýšľajú o Kubíne aj o jeho obyvateľoch. Zaslúži si byť mestom a oni mešťanmi.

Porozmýšľajú,“ ešte zdôraznil.

„Ja sa ešte ukážem, ak slovo, čo dali kedysi, nedodržia, potom bude ale všelijako,“ s vyhrážkou sa lúčil ten istý chlap, biely ako vápnom natretá stena. Aj ostrá žiara pomaly pohasínala. Nastala tma. Len malý lampáš na kočiari akosi ostýchavo blikal.

Gašpar Ilešházi sa prekvapene obhliadal okolo seba. Aj von nazrel.

Nikoho nevidel. Len koč vŕzgala, divo sa pohojdával, občas nadskočil, alebo vhuhol do jamy, ktorú voda pri poslednom daždi vyhlbila. Do diaľky sa niesol dupot konských kopýt.

Gróf sa ešte viac zaryl do kožušín a dumal. Nebol si celkom istý, či onoho bieleho chlapa naozaj videl, alebo sa mu prisnil ťaživý sen.

Nikdy sa mu také neprihodilo, aby sa s akýmsi duchom rozprával.

Kubínčanom možno kedysi niečo sľúbil. Bolo to však dávno.

- A či šľachtic musí plniť sľuby, ktoré pred sedľácou dávno vyslovil? A ešte k tomu len tak pre nič-za nič komusi veľkú službu vykonať, trhy a jarmoky povoliť, ba zo sedliakov mešťanov urobiť? -

Aj na iné si pomyslel. - S duchmi sa neradno do sporov púšťať. Vedia oni potom veľa zla narobiť. -

Ťaživé myšlienky grófa neopúšťali ani na druhý deň. Aj by bol už-uz pre Kubínčanov privilégium vydal, aby si myseľ upokojil. Rozmyslel si to.

Nikomu on len tak nikdy nič nedaroval. Prečo by to mal teraz urobiť? Ktosi mu chcel rozkazovať. Aj hnev

ho opäť pochytil.

- A či to bolo všetko tak? - sám seba sa pýtal.

V ďalšie dni sa Gašpar Ilešházi porúchal na Trenčiansky hrad. Vyčkával, čo sa bude diať a potom sa uvidí ako ďalej. Starostlivosť o Oravskú stolicu prenechal na podžupana Jóba Zmeškala.

Dni zas utekali, i mesiace, ba prešiel rok. Gróf už aj zabudol na stretnutie v Dolnom Kubíne. Poľovačky, zábavy, cesty do Viedne i Pešti ho priviedli na iné myšlienky.

V jeden sychravý jesenný deň sa zas všetko zmenilo. Depeša z Oravy si našla cestu do Trenčína. Kapitánovi Oravského hradu Jurajovi Abaffymu sa zažiadalo podeliť sa so svojím trápením. Nuž na koho iného by sa mal obrátiť ak nie na hlavného župana a direktora Oravského panstva Gašpara Ilešháziho.

Grófovi písal, že v Oravskom hrade je veľmi znepokojivá situácia. Konajú sa tam čudné, ba prečudné veci.

- Ak to takto pôjde, nezostane nám nič iné len sa z hradu vysťahovať – písal hradný kapitán.

Gašpar Ilešházi sa takých slov veľmi preľakol.

- Vysťahovať sa z Oravského hradu? Ktože by kedy na také pomyslel. Ešteže čo. On teraz spravuje Thurzove majetky. Čo by ostatní spolumajitelia povedali, keby sa dozvedeli, že im už Oravský hrad nepatrí? -

Keď sa gróf konečne trochu upokojil, dočítal depešu.

- Noc čo noc sa hradom preháňajú akísi bieli ľudia, akoby ich ktosi múkou obsypal a robia taký hluk, že sa to už vydržať nedá. Hlavne jeden, asi ich vodca alebo veliteľ, sa najviac hnevá. Vraj Vaša veľkomožnosť si za svojím slovom nestojí. Sľúbi, no nikdy sľub nedodrží. Aj to hovorí, že sa celá stolica, ba celá krajina dozvie, aká je Vaša osvietenosť, - písal ďalej hradný kapitán.

- Ba, že hrad už nikdy nebude takým, akým bol kedysi. Všetko zlo zblízka i zďaleka sa tam udomácní. Pre panstvo a ich služobníctvo nezostane miesto. -

Gašparovi Ilešházi sa ruky roztriasli. Skoro mu depeša z rúk vypadla.

Sadol si a dumal.

- Všetko bola pravda. Nesníval sa mi ťaživý sen, keď si pri Kubíne prisadol do koča biely chlap, ani živý ani mŕtvy. Duch kubínskeho richtára sa so mnou chcel porozprávať a pripomenúť mi, čo som kedysi povedal.

Pred sľubmi sa nedá utiecť, ani na koniec sveta. Aj tam si ťa nájdu, - gróf si ťažko vzdychol.

Dal si zavolať pisára a s veľkou pokorou mu diktoval:

„Dávame na vedomie, že keď sme usilovnejšie podľa nášho svedomia uvažovali o osude a životných podmienkach obyvateľov dedinky Dolný Kubín...“

Gašpar Ilešházi sa pousmial. Akosi sa mu začalo ľahšie dýchať. Dolný Kubín mestom. Kubínčania mešťanmi, - opakoval si.

Aj sa mu to celkom pozdávalo.

Povešť skončila. Či to bolo ozaj tak? Už na tom nezáleží. Vraj z Gašpara Ilešháziho sa stal celkom iný človek. Už niky o ňom nikto nepovedal, že je samolúby.

A duchovia?

Ukazujú sa, ale len ľuďom, ktorým treba niečo pripomenúť.

Literárny klub Fontána pri Oravskej knižnici Antona Habovštiaka

Jaroslava Kulinová

STARKÁ

Kde si
a čo robíš tam hore?
Sneh kryje mládniky
aj ty si bola ešte mladá
Podľa tých mäkkých dlaní
a vône
materinej dúšky
a jablčok
a lásky k ľuďom
tvojim
i tým za oknom

UL. DONNEROVA 25

Kým ty šoféruješ
ku nám
snažím sa
pripraviť ti domov
polievam muškáty
češem koberec
púšťam hudbu
chystám ovocie
zapaľujem sviečky
voňavkujem vzduch

Kým ťa čakám
češem muškáty
polievam koberec
voňavkujem ovocie
zapaľujem hudbu
chystám vzduch

Keď neprichádzaš
odstrihávam muškáty
polievam sviečky
zapaľujem koberec
ovocie
aj vzduch

Zrazu prichádzaš
prinášaš domov

SPONKY

LISTY A ĽUDIA

I.

Keby stromy vedeli lietať
listy by boli ešte smutnejšie
ako doteraz
Padali by z väčšej výšky

II.

Listy sú iné ako my
Sme smutnejší
keď nie je odkiaľ spadnúť
Tak na to je tu láska ...

KVETY A ĽUDIA

I.

Mám taký zvláštny pocit
že kvety a lásky kvitnú aj v noci
a pokrčené lupene
trošku vyžehlia

II.

Ako sirôtky na snehu
sa trasieme večne
o to čo je v nás večné
o nehu

NEBO A ĽUDIA

I.

Oblaky a ich tiene
majú to premyslené
keď oddychujú na zemi

Podobne sa aj anjelici usídlujú na zemi
A niekedy zacítiš dobrotu
Aj v sebe

II.

Človečik sa začína náhodou
Preto celý život hľadá istotu

Zameriavač a hŕstka detí,
ktorým to v očiach svieti:
"Ty meriaš ako vysoko je nebo?"

Mária Ferancová

ONA

Lieta nad hviezdami
Mesiac rozpálil tvár
päty vyschli pod žiarou slnka
a jeho duša sa zahaľuje mrakmi...

Krúti hlavou
durí zlobu ústami
očami vystrekuje iskry
a odhaľuje svoj
čistý nepokoj...

Je nervózny
chmúri srdce
prechádza hrubou
stenou
sieť mu padá do
tváre...

Potom zastal
a vysypal všetku nenávisť
prázdny sa zrútil do
kaluže času a
keď mu podali ruky
odvrátil telo k pekle a
zahynul pre poznanie sveta.

Lýdia Ostrowska

Chuť dažďa

Už niekoľko dní vytrvalo prší. Nebo sa celkom rozplakalo, zachmúriło a zamraučalo - ako ten najsmutnejší kocúr. Priznávam, je to inšpirujúce...

Odhriem záclonu a otvorím okná. Dotknem sa zarosenej okenice. Obliznem prst. Nie, necítim soľ...

Škoda, práve dnes sme si mali s mužom urobiť piknik. Večer sme počúvali správy - nepresnú predpoveď počasia. Po slnku niet stopy, nič sa nemení.

Vyzerá to tak, že dnes zostanem doma. Uvarím obed a zjem obed. Zapnem televízor a po chvíli ho isto-iste vypnem. Budem zaspávať a vstávať, ako tá vrana z básne, ktorú som si dávno prečítala. Uvarím večeru, zjeme večeru a každý z nás si pôjde ľahnúť na svoju svetovú stranu.

A potom...

Muž sa už zobudil. Pretrel si oči, objíma ma a postrapatí mi vlasy. Za chvíľu odíde. V byte po ňom zostane vôňa kávy a omrvinky chleba roztrúsené po stole. Zhrniem ich do dlane a vyhodím vrabcom pod okno. Zjem niečo sladké a niečo slané. Ešte neviem, ktorá z tých chutí mi zostane v ústach po celý deň...

Vyznanie

Pravdu povediac, mám určitý pocit zahanbenia, ale i viny za seba i za mnohých starších ale múdrych a vzdelaných kolegov, s ktorými som od roku 1963 jedenásť rokov v Trstenej a predtým štyri roky v Tvrdošíne, pracoval, a ktorí toľko urobili pre zdravie oravských ľudí a rozvoj moderného zdravotníctva na celej Orave.

Pocit viny cítim preto, že za ten celý čas sme nevedeli, alebo len úplne okrajovo, že z toho prostredia a mesta vzišiel takýto veľikán slovenského slova a ducha, najproduktívnejší slovenský básnik, prozaik, publicista a dramatik Rudolf (Alfonz) Dilong.

Je to praktický príklad toho, ako mnoho ešte nepoznáme, alebo si neuvedomujeme našu vlastnú históriu, nehovoriac už o tej dávnejšej, ktorá nám bola zamlčovaná, alebo aspoň prekrúcaná. Preto naša slovenská verejnosť, najmä inteligencia, je tak národne neduživá.

Cez poznanie činov našich predchodcov načim dospieť k prehĺbeniu svojho vedomia k svojej, národnej zvrchovanosti a štátnosti.

Osobne som sa hodne neskôr dozvedel, že počas navštevovania Ľudovej školy v Zubrohlave som rástol s časopisom Priateľ dietok, kde on bol jedným z redaktorov.

Ved' stačí len spomenúť niektoré z mien z hornej Oravy, ako A. Bernolák, M. Hamuljak, Š. Furdek, M. Hattala, H. M. Gavlovič, M. Urban i Mons. V. Trstenský a mnoho, mnoho ďalších.

Je na každom z nás zväžiť pokiaľ o takýchto veciach našej histórie nevieme, alebo len nechceme vedieť, a o nich rozmýšľať.

MUDr. Vendelín Ťažandlák, CSc.
VETA MED s. r. o. Stomatologické stredisko Dolný Kubín

Okrem všetkých zubolekáarských úkonov uskutočňujeme:

- **Zubnú chirurgiu a liečbu parodontózy**
- **Zubnú implantológiu s 15-ročnou skúsenosťou**